

นวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรม

ลักษณะการรับเอานวัตกรรมในหมู่บ้านกล้วยสามารถแบ่งได้เป็นหัวข้อดังนี้

1. การรับเอานวัตกรรมที่เป็นวัตถุ
2. การรับเอานวัตกรรมที่ไม่เป็นวัตถุ
3. ลักษณะพฤติกรรมการรับนวัตกรรม
4. การใช้ประโยชน์จากนวัตกรรม

1. การรับเอานวัตกรรมที่เป็นวัตถุ

หมู่บ้านกล้วย เป็นหมู่บ้านที่ชาวพวนเชียงขวางอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานเมื่อ พ.ศ.2306 โดยในระยะแรกมีชาวบ้านไม่กี่ครัวเรือน ไม่สามารถทราบจำนวนที่แน่นอนได้ เนื่องจากไม่มีผู้ใดทราบ มีอาชีพทางเกษตรกรรมเพื่อการยังชีพ เช่นการปลูกข้าว เลี้ยงสัตว์ประเภท ไก่ เป็ด หมู เพื่อเป็นการบริโภค การดำรงชีวิตอยู่อย่างเรียบง่ายภายในบ้านไม่มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกในการอำนวยความสะดวก หรือ ประกอบอาชีพ ที่ซับซ้อนมากนัก ไม่มีระบบไฟฟ้า หรือ ประปา ถนนที่ใช้สำหรับการคมนาคมก็ยังเป็นถนนขนาดเล็กขาดประสิทธิภาพคือ ถนนที่เชื่อมระหว่างหมู่บ้านกล้วย กับอำเภอ บ้านหมี กับ ถนนที่เชื่อมระหว่างตัวอำเภอเมืองกับอำเภอบ้านหมี ก็ยังเป็นถนนขนาดเล็กที่เกิดจากการเดินทางด้วยทางเท้า ไม่มีการปรับปรุง รถยนต์แล่นผ่านได้ช้า มีฝุ่นมาก หากฝนตกจะเป็นโคลนการเดินทางไม่สะดวก การเดินทางเข้าสู่อำเภอเมืองบางครั้งนานถึง 3-4 ชั่วโมง ในระยะทางเพียงประมาณ 30 กิโลเมตร แม้กระทั่งถนนระหว่างบ้านแต่ละหลังก็มี บ้างไม่มีบ้าง ที่ไม่มีก็ใช้เดินตามคันนา ถ้ามีก็เป็นเพียงทางเดินไม่มีวัสดุซีเมนต์ หรือยางมะตอยปูผิวถนน การดำเนินชีวิตในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ชาวบ้านติดต่อกับชุมชนภายนอกค่อนข้างน้อย เนื่องจากระบบการคมนาคมที่ไม่สะดวกดังที่กล่าวมาข้างต้น ประกอบกับระบบการสื่อสารที่ยังไม่ดีพอ ชาวบ้านจึงดำเนินชีวิตตามบรรพบุรุษยึดถือวัฒนธรรมของตนเองไว้ได้อย่างเหนียวแน่น

หลังจากที่ชาวบ้านกล้วยดำเนินชีวิตในรูปแบบดั้งเดิมมาได้ประมาณ 200 ปี ก็ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น ซึ่งเป็นจุดเริ่มของการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่ทำให้รูปแบบการดำเนินชีวิตของชาวไทยพวนเริ่มเปลี่ยนแปลงไปด้วยคือ ในปี พ.ศ. 2510 กรมชลประทานได้ดำเนินการ

จุดคลองชลประทาน เชื่อมระหว่างแม่น้ำป่าสักเชื่อมต่อกับแม่น้ำเจ้าพระยาที่จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งแนวเส้นทางผ่านบริเวณหมู่บ้านกล้วย เป็นลำคลองกว้าง 30 เมตร มีปริมาณน้ำตลอดปี ทำให้หมู่บ้านกล้วยเป็นหมู่บ้านที่มีลำคลองไหลผ่านมีแหล่งน้ำอย่างอุดมสมบูรณ์ไปโดยปริยาย การเพาะปลูกทำได้สะดวกไม่ต้องอาศัยแหล่งน้ำตามธรรมชาติ เช่น น้ำฝน มากนักเหมือนในอดีต การเพาะปลูกสามารถทำได้ตลอดปี ผลผลิตมากเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ นอกจากได้ใช้น้ำจากคลองเพื่อการเพาะปลูกแล้ว ชาวบ้านยังได้สัตว์น้ำ เช่น ปลา, หอย สำหรับการบริโภคเป็นผลพลอยได้ แต่ทั้งนี้ไม่ปรากฏว่ามีการเลี้ยงสัตว์น้ำเพื่อการบริโภค ผลพลอยได้ที่สำคัญจากการุดคลองอีกประการหนึ่ง คือการมีถนนเรียบคันคลอง ถนนเรียบคันคลองในระยะแรกเป็นถนนดิน มีขนาดกว้างของผิวดถนน 4 เมตร ไม่ได้ลาดยางมะตอยหรือซีเมนต์ ในฤดูฝน ฝนตกมากถนนเปียกเป็นโคลน หรือบางช่วงน้ำท่วมถนน รถเข้าออกไม่ได้ ส่วนหน้าร้อนถนนแห้ง เป็นฝุ่น รถเข้าออกได้ยาก ชาวบ้านใช้คมนาคมตามมีตามเกิด หากชาวบ้านจะใช้ถนนเป็นทางสำหรับเข้ามายังตัวอำเภอเมืองลพบุรี ชาวบ้านจะเดินทางมาถึงเพียงสำนักงานโครงการชลประทานที่ 8 แล้ว แล้วเดินช้ายเข้าถนนสาย 205 เพื่อเข้าสู่ถนนพหลโยธินที่ถนนดีกว่าและรถรับจ้างมากกว่าแทน ซึ่งหากจะเดินทางตามถนนเรียบคันคลองจนถึงสะพาน 7 ถนนนายาญณ์มหาธา จะใช้เวลามากกว่าประมาณ 2 เท่า การมีถนนทำให้ชาวบ้านเริ่มออกนอกหมู่บ้านเพื่อไปประกอบกิจกรรมต่างๆ มากขึ้น เช่น ไปพบปะญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง , การไปติดต่อซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค และขายพืชผลทางการเกษตรที่เพาะปลูกได้เองในตัวอำเภอเมือง ทำให้หมู่บ้านเริ่มเปิดตัวสู่ชุมชนอื่นๆบ้างแล้ว

ปี พ.ศ. 2512 องค์การบริหารส่วนจังหวัด ได้มอบงบประมาณจำนวนหนึ่งมาปรับปรุงถนนเรียบคันคลอง ระหว่าง อำเภอบ้านหมี่กับอำเภอเมืองลพบุรี ได้มีการถมดินยกระดับของถนนขึ้นจากเดิม 2-3 เมตร เพื่อป้องกันน้ำท่วมถนนบางส่วน ทำให้ผู้ที่ไม่เคยผ่านเข้ามาในถนนสายนี้จะรู้สึกว่าการถนนสายนี้สูงและอันตราย เนื่องจากถนนลอยเด่นขึ้นมาจากสองข้างทาง นอกจากการยกระดับถนนแล้ว ยังได้มีการลาดยางมะตอย ให้ผิวดถนนเรียบ แห้ง ไม่เป็นฝุ่น ถนนนี้ยังเป็นเพียงถนน 2 ช่อง รถต้องวิ่งสวนกัน ถนนสร้างเสร็จในปลายปี พ.ศ. 2514

ถนนที่ปรับปรุงใหม่แล้วนี้ทำให้การเข้าออกหมู่บ้านและตัวอำเภอเมืองลพบุรีหรือไปยังสถานที่อื่นๆ สะดวกสบายขึ้นด้วย คือ รถวิ่งเข้าออกไปรวดเร็ว มีรถรับจ้างสาธารณะวิ่งเข้าออกจากอำเภอบ้านหมี่ เข้าสู่ตลาดในอำเภอเมืองวันละหลายเที่ยว อาจกล่าวได้ว่าเมื่อ 20 ปีที่ผ่านมา รถโดยสารระหว่างอำเภอบ้านหมี่และอำเภอเมือง มีอยู่เพียงคันเดียว แต่ในปัจจุบันมีถึง 6 คัน วิ่งกลับไปตามตลอดวัน ชาวบ้านจะเดินทางเข้าตัวอำเภอเมืองเมื่อใดก็ได้ นับแต่เวลา 04.00 น. ถึงเวลา 20.00 น. การที่ถนนสร้างเสร็จในเวลาดังกล่าว เป็นช่วงเวลาที่ชาวบ้านเริ่มมีผลผลิตทางการ

เกษตรเหลือจากการบริโภคแล้ว เพราะมีการปลูกข้าวนาปรังในฤดูแล้ง ชาวบ้านจึงต้องการนำสินค้าออกจำหน่าย เป็นเหตุให้ชาวบ้านมีรายได้พอสมควรจากการจำหน่ายสินค้า มีเงินอยู่ในมือมากขึ้น เริ่มมีการซื้อเครื่องจักรกลทางการเกษตรเพื่อไว้ใช้ทำนา หรือเพาะปลูกอื่นๆ ทุนแรงและได้รับความรวดเร็ว มีการปรับปรุงตัวบ้านแต่ละหลังให้มีความมั่นคงแข็งแรงภายในหมู่บ้าน พัฒนาการระหว่างบ้าน การพัฒนาถนนนี้ บางครั้งมีการถมคลองส่งน้ำที่เป็นคลองแยกคลองชลประทาน หรือคลองระบายน้ำภายในหมู่บ้าน จนปรากฏว่าเกิดน้ำท่วมขึ้นในปีที่ฝนตกหนักซึ่งแต่เดิมไม่เคยปรากฏมาก่อน การที่ชาวบ้านเริ่มมีรายได้มากขึ้นและถนนหนทางสะดวกนี้ก็เริ่มส่งบุตรหลานเข้าไปเรียนชั้นสูงขึ้นตามกำลังความสามารถของแต่ละครอบครัว กล่าวคือในหมู่บ้านมีโรงเรียนบ้านกล้วยที่สอนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ตารางแสดงการศึกษาชั้นประถมของเด็กในหมู่บ้านกล้วย

ชั้นประถมศึกษาปีที่	ชาย	หญิง	รวม	เปอร์เซ็นต์
1	16	18	34	20.1
2	16	14	30	17.7
3	14	17	31	18.3
4	11	12	23	13.6
5	13	14	17	10.0
6	11	13	14	8.3
รวม	81	88	169	100.0

ที่มา : การตอบแบบสอบถามของชาวบ้าน

ถ้าต้องการเข้าเรียนชั้นมัธยม ต้องไปเรียนที่โรงเรียนบ้านหมี่วิทยาลัย ตั้งอยู่ตัวในอำเภอบ้านหมี่ โรงเรียนนี้เป็นที่นิยมของชาวบ้านเนื่องจากอยู่ใกล้หมู่บ้าน บางครอบครัวส่งลูกหลานเข้ามาเรียนในโรงเรียนประจำจังหวัด คือ โรงเรียนพิบูลวิทยาลัย ที่ตั้งอยู่ในอำเภอเมือง ส่วนโรงเรียนมัธยมใกล้เคียงแห่งอื่นๆ ก็มีบ้างแต่น้อย เช่นโรงเรียนโคกกระเทียมวิทยาลัย ตั้งอยู่บริเวณค่ายพิบูลย์สงคราม ถนนพหลโยธิน โรงเรียนวินิตศึกษา เป็นสถานศึกษาของเอกชน ตั้งอยู่ในอำเภอเมือง รวมถึงโรงเรียนที่สอนสายอาชีพ เช่น โรงเรียนเทคนิคลพบุรี โรงเรียนเทคโนโลยี

ละไว้ ไม่พบนักเรียนที่เข้ามาศึกษาในกรุงเทพมหานคร แต่พบนักเรียนไปเรียนในจังหวัดใกล้เคียง เช่น จังหวัดนครสวรรค์ เป็นต้น ดังตารางต่อไปนี้

ตารางแสดงระดับการศึกษาระดับมัธยมในโรงเรียนของเด็กในหมู่บ้านกล้วย

โรงเรียน	ชาย	หญิง	รวม	เปอร์เซ็นต์
บ้านหมิววิทยาลัย	27	32	79	75.9
พิบูลวิทยาลัย	6	2	8	7.6
โคกกะเทียมวิทยาลัย	3	1	4	3.8
วินิตศึกษา	1	-	1	0.9
เทคนิคลพบุรี	8	6	23	22.1
เทคโนโลยีละโว้	12	5	30	28.8
อื่นๆ	1	-	1	0.9
รวม	58	46	104	100.0

ที่มา : การตอบแบบสอบถามของชาวบ้าน

การได้รับการศึกษาของชาวบ้านทำให้เกิดการติดต่อกับชุมชนภายนอกอื่นๆ ได้แก่ การรับวัฒนธรรมจากชุมชนอื่น จากโรงเรียน นักเรียน ครู อาจารย์ ถ่ายทอดให้แก่กัน หรือ ชุมชนที่โรงเรียนแห่งนั้นตั้งอยู่ เป็นการได้รับวัฒนธรรมภายนอกโดยตรง

หลังจากที่หมู่บ้านมีถนนที่ดีขึ้นแล้วในช่วงเวลาที่มีการปรับปรุงถนน การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค สาขาจังหวัดลพบุรี ได้ติดตั้งเสาไฟฟ้าต่อสายส่งไฟผ่านเข้ามาภายในหมู่บ้าน ชาวบ้านจึงเริ่มได้รับความสะดวกจากอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการส่องสว่างจากหลอดไฟ การดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ การหุงข้าว การถนนอาหารจากตู้เย็น หรืออุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้าอื่นๆ เป็นการเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินชีวิตของชาวบ้านอย่างมากอีกช่วงเวลาหนึ่ง การได้ดูโทรทัศน์ ชาวบ้านโดยเฉพาะผู้ที่ เป็นชายนิยมดูการถ่ายทอดมวยไทย ที่ถ่ายทอดจากเวทีราชดำเนิน หรือ ลุมพินี ผู้หญิงจะชอบดูรายการละคร ถ้าเป็นเด็กจะดูภาพยนตร์การ์ตูน ถึงแม้แต่ละกลุ่มจะชอบรายการภาพยนตร์ต่างกัน แต่ก็สามารถรับชมรายการต่างๆที่ตนเองไม่ชื่นชอบมากนักได้ ชาวบ้านในปัจจุบันมี โทรทัศน์ทั้งสิ้น 156 เครื่อง จาก 238 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 65.5

การรับฟังวิทยุ เป็นสิ่งหนึ่งที่ชาวบ้านนิยมฟังกันมาก่อนที่จะมีโทรทัศน์เนื่องจากวิทยุหาง่าย ราคาไม่แพง ไม่ต้องใช้ไฟฟ้าตามบ้านก็ได้ ทำให้สามารถพกพาไปไหนมาไหนได้สะดวก ซึ่งชาวบ้านเรียกวิทยุดังกล่าวว่าวิทยุทรานซิสเตอร์ นำไปติดตัวไปฟังเวลาทำงาน แล้วนำกลับมาฟังที่บ้านขณะพักผ่อน แต่เมื่อมีไฟฟ้า ชาวบ้านที่มีรายได้พอสมควรก็จะซื้อวิทยุขนาดใหญ่ที่เรียกว่าสเตอริโอ เอาไว้ฟังประจำบ้าน เพื่อฟังเพลงและรายการอื่นๆ จากการสำรวจพบว่า จำนวนครัวเรือนที่ชาวบ้านมีวิทยุไว้ฟังในปัจจุบัน (พ.ศ.2542) มีจำนวนทั้งสิ้น 221 เครื่อง จาก 238 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 92.86 ที่จำนวนครัวเรือนต่างๆมีวิทยุไว้รับฟัง

โทรทัศน์ และวิทยุ เป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่ง ที่ได้แพร่กระจายวัฒนธรรมจากสังคมเมืองเข้าไปสู่หมู่บ้าน รายการต่างๆที่โทรทัศน์และวิทยุผลิตส่วนใหญ่เป็นรายการที่แสดงถึงลักษณะของสังคมเมือง เช่น ตัวอาคารที่ทันสมัย , การแต่งกายของตัวละครในสภาพของคนเมือง , การเสนอขายสินค้าต่างๆ ตลอดจนภาษา ทำให้ชาวบ้านรับเอาวัฒนธรรมเมืองทั้งทางตรงและทางอ้อมสิ่งที่เห็นได้ชัดคือ การพักผ่อนหย่อนใจ และการมีค่านิยมทางด้านวัตถุมากขึ้น ได้แก่ การดูโทรทัศน์ การเล่นเครื่องเสียงสเตอริโอ การร้องเพลงทันสมัยของวัยรุ่น นับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัดช่วงหนึ่งที่จะมีผลต่อวัฒนธรรมและการดำรงเอกลักษณ์ความเป็นพวก

หลังจาก พ.ศ. 2514 ได้มีการปรับปรุงถนนสายลพบุรี- บ้านหมี่ อีกหลายครั้งตามสภาพที่ทรุดโทรม เพื่อให้ถนนอยู่ในความสมบูรณ์ทำให้สามารถเดินทางได้สะดวก ในขณะที่ชุมชนอื่นๆก็เจริญขึ้น ซึ่งในปี พ.ศ.2538 ก็มีการปรับปรุงครั้งใหญ่ ถนนมีความเรียบ มั่นคง รถสามารถใช้ความเร็วได้ การคมนาคมที่ยังสะดวกยิ่งขึ้นได้เร่งเอาวัฒนธรรมต่างๆจากภายนอกเข้ามาสู่ชุมชนบ้านกล้วย

ปี พ.ศ. 2541 - 2542 เป็นปีที่ได้ทำการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า การแต่งกายของชาวบ้านกล้วย ทุกเพศทุกวัย แต่งกายแบบตามสมัย หมายถึงแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่ตัดเย็บจากโรงงานอุตสาหกรรมแล้วนำมาขายภายในหมู่บ้าน หรือซื้อมาจากภายนอกหมู่บ้าน เช่น เสื้อยืด เสื้อเชิ้ต กางเกงยีนส์ กระโปรง จะมียกเว้นแต่เพียงสตรีที่สูงอายุบางคนเท่านั้นที่ยังคงแต่งกายโดยสวมผ้าซิ่น (ผ้าถุง) ส่วนเสื้อก็ยังคงตัดเย็บตามแบบตามสมัย นอกจากนี้หญิงและชายวัยกลางคน(อายุประมาณ 35ปี) จนถึงผู้สูงอายุ จะสวมเครื่องแต่งกายโดยใช้ผ้ามัดหมี่เข้าร่วมงานในวันสำคัญ เช่น วันกำฟ้า วันแต่งงาน วันสงกรานต์ นอกนั้น แทบจะไม่ได้สวมใส่ จึงอาจถือได้ว่าอิทธิ

พลของการแต่งกายภายนอกชุมชนเข้ามามีบทบาทแทนเสื้อผ้าแบบดั้งเดิมของชาวบ้านเกือบหมดแล้ว

สตรีชาวบ้านกล้วยในอดีตต้องทอผ้ามัดหมี่เอาไว้ใช้เอง เช่นเป็นผ้าจีน หรือไว้สำหรับมอบให้แก่แม่ผัวในวันแต่งงาน เป็นต้น ซึ่งผ้าที่ทอสามารถทำได้อย่างงดงามเกิดความแพร่หลายไปในชุมชนอื่น จนเป็นที่รู้จักทั่วไป ทางราชการถึงกับนำคำว่ามัดหมี่มาตั้งเป็นชื่ออำเภอ ชื่ออำเภอบ้านหมี่ แสดงถึงความสามารถในการทอผ้ามัดหมี่ ในปัจจุบันการทอผ้ามัดหมี่ยังมีให้เห็น แต่การทอก็เพื่อทอนำออกขายแก่บุคคลทั่วไป เพื่อหารายได้ไว้ใช้จ่ายในครอบครัวเป็นหลัก การที่ชาวไทยทวนจะแต่งกายตามแบบสมัยก็ลดลงไป

เครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือน ก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ได้รับการเปลี่ยนแปลงหลังจากการที่ถนน ดิฉัน และโทรทัศน์เข้าสู่หมู่บ้าน เครื่องใช้ในครัวเรือนของชาวบ้านที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การหุงข้าว จากการใช้เตาไฟ หุงด้วยหม้อข้าวธรรมดากลายเป็นการหุงด้วยหม้อหุงข้าวไฟฟ้า , การเก็บถนอมอาหารที่เหลือกินจากเดิมใช้วิธีการแจกจ่ายไปยังเพื่อนบ้าน หรือการทำดอง การทำเค็ม เปลี่ยนเป็นการแช่ตู้เย็น การส่องสว่างจากตะเกียง หันมาใช้หลอดไฟฟ้าแทน การใช้อุปกรณ์ทำความเย็นจากพัดลม หรือแอร์คอนดิชัน เพื่อระบายความร้อนภายในบ้านเนื่องจากบ้านแบบชาวทวน ถูกปรับเปลี่ยนมาใช้ตัวบ้านแบบตะวันตก ที่มีวัสดุประเภทปูน ซีเมนต์ และกระเบื้องเป็นส่วนประกอบหลัก ตัวบ้านปิดทึบ อบอุ่นไม่ถ่ายเทอากาศ บ้านแบบตะวันตกจึงมีอากาศร้อนกว่าบ้านไทยทวนแบบเดิม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางแสดงจำนวนเครื่องใช้ไฟฟ้าในแต่ละครัวเรือน

รายการ	จำนวนขึ้นต่อ 1 ครัวเรือน	ร้อยละ
หม้อหุงข้าวไฟฟ้า	231	97
ตู้เย็น	182	76
พัดลม	227	95
แอร์คอนดิชัน	5	2
หลอดไฟฟ้า	238	100
กาต้มน้ำไฟฟ้า	57	24
เตาไฟฟ้า	14	6
โทรทัศน์	156	66
วิทยุ	221	93
คอมพิวเตอร์	ไม่มี	0
รถยนต์	12	5
รถจักรยานยนต์	26	11

ที่มา : การตอบแบบสอบถามของชาวบ้าน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางแสดงจำนวนเครื่องใช้ไฟฟ้าในแต่ละครัวเรือน เรียงตามลำดับจำนวน

รายการ	จำนวนชิ้นต่อ ครัวเรือน	ร้อยละ
หลอดไฟฟ้า	238	100
หม้อหุงข้าวไฟฟ้า	231	97
พัดลม	227	95
วิทยุ	221	93
ตู้เย็น	182	76
โทรทัศน์	156	66
กาต้มน้ำไฟฟ้า	57	24
รถจักรยานยนต์	26	11
เตาไฟฟ้า	14	6
รถยนต์	12	5
แอร์คอนดิชัน	5	2
คอมพิวเตอร์	ไม่มี	0
เครื่องซักผ้า	ไม่มี	0

ที่มา : การตอบแบบสอบถามของชาวบ้าน

รถไถได้เข้ามามีบทบาทต่อการทำงานภาคนี้ค่อนข้างมาก สามารถช่วยชาวนาได้ตั้งแต่การไถเตรียมดินพรวนดิน ชาวนาไม่ต้องใช้กระบือหรือวัวและคันไถเดินตาม ชาวนาไม่ต้องเหนื่อยกับการออกแรงวิดน้ำจากคลองชลประทานเข้าที่นา ใช้เพียงเครื่องยนต์ของรถไถช่วยชักน้ำเข้าที่นาก็เป็นที่เรียบร้อย รวมตลอดจนบรรทุกข้าวหรือสิ่งของอื่นๆ ไปยังที่ต่างๆ ได้อีกด้วย ไม่เพียงแต่รถไถเท่านั้นที่ชาวบ้านกล้วยได้รับเข้ามา ยังมีรถเกี่ยวข้าวจากภายนอกหมู่บ้านเข้ามารับจ้างชาวนาเกี่ยวข้าว รถเกี่ยวข้าวสามารถเกี่ยวข้าวได้ทีละมากๆ ไม่จำเป็นต้องลงแขกช่วยกัน

อีกต่อไป การใช้ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ เข้ามาเร่งการเจริญเติบโต เพิ่มผลผลิต รวมถึงการได้รับ พันธุ์ข้าวชนิดใหม่ปลูกงายโตเร็ว ทนต่อดินฟ้าอากาศ โรคและแมลงศัตรูพืช ดูจากตารางการใช้สิ่ง อำนวยความสะดวก

รายการ	การใช้ (ครัวเรือน)	มีไว้ส่วนตัว (ครัวเรือน)	ร้อยละ การใช้
รถไถ	72	60	100
เครื่องเกี่ยวข้าว	72	-	100
ปุ๋ยเคมี	72	72	100
พันธุ์ข้าวชนิดดี	68	68	94.4

ที่มา : การตอบแบบสอบถามของชาวบ้าน

รถยนต์ และรถจักรยานยนต์ ได้เข้ามามีบทบาทต่อชาวไทยพวนบ้านกกล้วยเป็นอย่างมาก มันเป็นเรื่องที่ช่วยพาไปในอำเภอเมืองหรือสถานที่อื่นๆ ได้สะดวก จากในอดีตถนนยังไม่ดีพอและชาวบ้านยังจากจน จึงไม่ค่อยมีรถใช้กันมีเพียงรถโดยสาร แต่ในปัจจุบันพบว่า ชาวบ้าน กกล้วย มีรถยนต์ส่วนตัวถึง 12 คัน รถจักรยานยนต์ 26 คัน รถยนต์ส่วนใหญ่เป็นรถยนต์แบบกระบะ เพราะสามารถบรรทุกเครื่องมือ สิ่งของ ผู้โดยสาร ได้ครั้งละหลายๆ มีความทนทาน ราคาไม่แพง เก่ารถยนต์แบบเก๋ง ส่วนใหญ่แล้วบ้านที่มีรถยนต์จะรักษารถยนต์เป็นอย่างดี ล้างทำความสะอาดอยู่เสมอ บางบ้านที่รถสามารถเข้าบ้านได้ก็จะเก็บรถไว้ในบ้าน ได้ดูบ้าน หรือสร้างโรงรถไว้เก็บรถโดยเฉพาะ การมีรถเป็นความภาคภูมิใจของชาวบ้าน แสดงถึงความมีฐานะทางการเงิน การไปงานพิธีที่มีผู้มาร่วมงานมากๆ ชาวบ้านด้วยกันก็จะให้การดูแลเป็นพิเศษ แสดงถึงการมีรถ เพื่อยกระดับของตนเองให้อยู่สูงกว่าผู้อื่น เมื่อถึงเวลามีงานประจำปี จะต้องใช้รถบรรทุกสิ่งของ ชาวบ้านก็ยินดีพร้อมกับรู้สึกเป็นเกียรติที่ได้ขับรถของตนมาบรรทุกร่วมงาน หรือแม้กระทั่งวัน สงกรานต์ก็จะใช้รถยนต์บรรทุกไอน้ำ ขับไล่สาดผู้อื่น สำหรับรถจักรยานยนต์ ส่วนใหญ่จะเป็น รถรับเคลื่อนแบบผู้หญิงขนาดกระบะสูงไม่เกิน 110 ซีซี เนื่องจากเป็นรถที่ขับซึ่งง่าย ดูแลรักษา สะดวก สามารถขับขึ้นได้ทั้งครอบครัว สามารถขับขึ้นไปส่งของ ซื้อของ ไปไร่ไปนา ไปทำงาน ที่ระยะ ห่างไม่เกิน 30 กิโลเมตร หมู่สาวในหมู่บ้าน ขับขึ้นเพื่อเกี่ยวพาราสีกัน รถจึงได้เข้ามามีบทบาท ต่อชาวบ้านมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

2. การรับเอานวัตกรรมที่ไม่ใช่วัตถุ

นอกจากนวัตกรรมทางวัตถุที่ชาวบ้านก๊วยรับมาแล้ว ยังมีนวัตกรรมที่ไม่สามารถมองเห็นได้ เป็นลักษณะนามธรรม ซึ่งเรียกกันว่านวัตกรรมที่ไม่ใช่วัตถุ เช่น สถาบันทางสังคมประเภทต่าง ๆ แนวคิด คติความเชื่อ เป็นต้น

สถาบันครอบครัว เป็นสถาบันแรกที่มีมนุษย์เกิดมากจะได้รับเข้ามา มีบทบาทต่อชาวไทยพวน ลูกที่เกิดใหม่ พ่อแม่จะ เลี้ยงดูให้อาหาร ให้ความรัก ความอบอุ่น ดูแลเต็มความสามารถ เมื่อถึงพิธีกรรมใดเกี่ยวกับชีวิต เช่น การบวช การแต่งงาน พ่อแม่ก็จะร่วมและจัดพิธีกรรมต่างให้อย่างเต็มที่เต็มความสามารถ พ่อแม่ของชาวไทยพวน จึงมีหน้าที่ดูแล ปกป้อง เลี้ยงดู ให้การศึกษา ให้ความรักความอบอุ่น ถ่ายทอดลักษณะเอกลักษณ์ของครอบครัวและกลุ่มชาติพันธุ์ แก่ลูก ส่วนลูกๆ มีหน้าที่รับการถ่ายทอดอบรมจากพ่อแม่ เรียนหนังสือ ช่วยงานพ่อแม่ ให้ความเคารพแก่พ่อแม่ ให้ความกตัญญูเลี้ยงดูเมื่อแก่ชรา ลูกชายบวชตามประเพณีเพื่อแสดงถึงความกตัญญูว่าพ่อแม่จะได้รับบุญกุศลจากการบวชของลูกชาย นอกจากความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นภายในระหว่างพ่อแม่ของชาวไทยพวนข้างต้น ความสัมพันธ์ยังมีต่อญาติของพ่อแม่ หรือลูกด้วย เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย พี่ ป้า น้า อา หรือผู้ที่รู้จัก ซึ่งจะเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันเหนียวแน่นในกลุ่มชาติพันธุ์

จากการที่เศรษฐกิจของประเทศไทยได้ปรับตัวเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ชุมชนไทยพวนหมู่บ้านก๊วยจึงได้รับอิทธิพลจากระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศเข้าเป็นระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ตามชุมชนแห่งอื่นๆ การเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดคือ การมุ่งเน้นการผลิตเพื่อนำออกจำหน่ายแก่ชุมชนอื่นเพื่อนำเงินเข้าสู่ชุมชน เช่น การปลูกข้าว จากที่เคยผลิตเพื่อไว้บริโภคในครัวเรือน กลับกลายเป็นการใช้เครื่องจักร ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ และสิ่งต่างๆ เข้ามาเร่งในกระบวนการให้สามารถผลิตได้คราวละมากๆ ในเวลาเท่าเดิม ภายใต้งานของที่ดินและปริมาณคนทีลดลง การตั้งเป็นโรงงานเพื่อผลิตสินค้าขนาดย่อมผลิตสินค้าเช่น ปลาต้ม หรือ ผ้าไหมมัดหมี่ เพื่อการนำออกจำหน่าย หรือจากการเปลี่ยนอาชีพของเกษตรกรเป็นการออกไปขายแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมนอกหมู่บ้าน เป็นการแสดงถึงบทบาทของเงินที่ได้เข้ามาสู่อิทธิพลของชาวไทยพวน เงินเป็นปัจจัยที่ใช้และเปลี่ยนเอาสิ่งของจากชุมชนอื่น เกือบทุกสิ่งอย่าง เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค เครื่องใช้ไฟฟ้า ที่อยู่อาศัย เป็นต้น การเปลี่ยนรูปแบบชีวิตประจำวันจึงเกิดขึ้นเมื่อเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเข้ามาสู่ชุมชน

นอกจากการแลกเปลี่ยนสิ่งด้วยเงินตราแล้ว ชาวไทยพวก็ยังมี การแลกเปลี่ยน สิ่งของด้วยสิ่งของ โดยไม่ต้องใช้เงินตรา เช่น เมื่อบ้านใดทำอาหารจำนวนมากและคาดว่าจะกิน ไม่หมด ก็นำออกแบ่งให้แก่เพื่อนบ้านในหมู่บ้านมากบ้าง น้อยบ้าง ตามจำนวนที่มีอยู่ เมื่อบ้าน ที่ได้รับสิ่งของจากบ้านอื่นแล้วคราวใดที่ตนมีสิ่งของมากเกินไปความต้องการก็จำไปมอบให้แก่บ้านที่ เคยนำสิ่งของมาให้เป็น การตอบแทนกันไปมา ผู้ที่แลกเปลี่ยนกันในลักษณะนี้ส่วนใหญ่จะเป็น ญาติพี่น้อง หรือผู้มีสนิทสนมคุ้นเคยกันเป็นอย่างดีระหว่างครัวเรือน

การแลกเปลี่ยนตอบแทนภายใต้ภาวะเศรษฐกิจแบบทุนนิยม นอกจากการแลกเปลี่ยน สิ่งของกับสิ่งของแล้ว คนไทยพวที่มีความเชื่อในศาสนา หรือ ผี จึงมักก่อสร้างสิ่งที่เป็น สถานที่แสดงถึงที่อยู่ของผี หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ เช่น การก่อสร้างศาลเจ้าพ่อลั่นทมในหมู่บ้าน กล้วย จากที่เคยทอดโทรมชาวบ้านจึงได้ร่วมกันบริจาคสร้างศาลแห่งใหม่ขึ้น การบริจาคเงินเพื่อ ก่อสร้างทำนุบำรุงวัด การทำบุญกุศล ฆ่าป่า หรือการทำบุญตักบาตรมอบสิ่งของปัจจัยแก่พระ สงฆ์ สิ่งเหล่านี้เป็นการบริจาคเพื่อความเชื่อความศรัทธา ความสบายใจแก่ผู้บริจาค ไม่ได้มี ความต้องการแลกเปลี่ยนสิ่งของกับสิ่งของแต่อย่างใด

การเมืองการปกครองของชาวไทยพว ก่อนที่จะมีการประกาศจากทางราชการ ให้ชุมชนแต่ละแห่งปกครองแบบทางราชการในรูปแบบหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด ชาวไทย พวหมู่บ้านกล้วย ปกครองกันเองโดยมีผู้นำชุมชนซึ่งเป็นผู้มีความอาวุโสด้านอายุ และมีความรู้ ความสามารถพอควรเข้ามาเป็นผู้นำปกครองหมู่บ้าน ทำหน้าที่ปกป้องดูแลลูกบ้าน ตัดสินคดี ความที่ไม่ใหญ่โตนัก เป็นแรงงานจัดงานประเพณีต่างๆตามเทศกาล และติดต่อประสานงานกับ หน่วยงานราชการ ลักษณะของชุมชนในเวลาดังกล่าวข้างต้น ชุมชนไทยพวยังเป็น ชุมชนที่มีขนาดเล็ก มีบ้านเรือนไม่กี่หลังคาเรือน ต่อมาชุมชนได้ขยายตัวขึ้น ทางราชการจึงจัดตั้ง ให้ชุมชนดังกล่าวเป็นหมู่บ้านอย่างเป็นทางการ มีอาณาเขตของหมู่บ้านที่ทางราชการกำหนด พร้อมกับมีผู้นำที่ถูกเลือกขึ้นมาดูแลเรียกว่า "ผู้ใหญ่บ้าน" ในครั้งแรกหมู่บ้านกล้วยมีเพียงหมู่บ้านเดียวประชากรไม่มาก เมื่อประชากรมากขึ้นทางราชการก็จัดแบ่งหมู่บ้านออกเป็นส่วนๆตั้งเป็น หมู่บ้านจนถึง 5 หมู่บ้าน เปลี่ยนชื่อจากหมู่บ้านกล้วย เป็นตำบลบ้านกล้วย แต่ชาวบ้านก็ยังนิยม เรียกตนเองว่าบ้านกล้วยอยู่

ชาวบ้านกล้วยไม่รู้สึกรู้ว่าการปกครองแบบใหม่หรือแบบเก่าจะมีความแตกต่างกัน ชาวบ้านทราบเพียงว่าการปกครองในรูปแบบใหม่ทำให้หมู่บ้านเจริญขึ้น ดีขึ้น เพราะมีงบ

ประมาณจากทางราชการเข้ามาทำถนนภายในหมู่บ้าน หมู่บ้านมีความสะอาด ระบบสาธารณูปโภคดีขึ้น มีสถานีอนามัยให้การรักษาอาการเจ็บป่วย ชาวบ้านสบายขึ้น ในขณะที่ความผูกพันระหว่างชาวบ้านกับผู้ใหญ่ยังคงมีความผูกพันกันเช่นเดิม ถึงแม้ผู้ปกครองของชาวบ้านคนใหม่อาจมาจากผู้ไม่มีความอาวุโสทางด้านอายุ แต่ยังได้รับการยอมรับเพราะเป็นคนภายในหมู่บ้านนั่นเอง

การรักษาพยาบาลเป็นความจำเป็นในอีกรูปแบบหนึ่งของชีวิต ชาวไทยพวนเมื่อเข้ามาตั้งถิ่นฐานในบ้านกล้วยใหม่ ๆ ชาวบ้านที่เป็นหญิงชราให้สัมภาษณ์ว่า การรักษาพยาบาลทำแบบตามมีตามเกิด ใช้สมุนไพร ที่หาได้ในท้องถิ่น เช่น เอาใบต้นสาบเสือพอกกรณีเป็นแผลสด ใช้รากกระชายต้มเป็นยาระบาย เป็นต้น การคลอดบุตรมีอันตรายถึงการตายของแม่กับลูกค่อนข้างมาก เพราะผู้ทำคลอดที่เรียกว่า "หมอด้าย" ไม่มีความรู้เพียงพอเกี่ยวกับลักษณะการคลอด ว่าทารกจะออกแบบในท่าใด เมื่อเกิดปัญหาเช่นทารกไม่ยอมออกจากช่องคลอด หันออกมาผิดท่าทางหมอด้ายไม่ทราบว่าจะต้องทำอะไร เครื่องมือประกอบการทำคลอดและการผ่าเชือด ยังไม่ดีพอ จนทำให้ผู้คลอดเสียชีวิตได้ง่ายๆ กรณีชาวบ้านป่วยเป็นโรคมีอาการรุนแรงเช่น เป็นไข้รุนแรง เป็นมาลาเรีย ผิดตาช ลมบ้าหมู ชาวบ้านจะพาไปพบหมอผีประจำหมู่บ้านเพื่อเสกคาถาอาคม ขับไล่ผีร้ายให้ออกจากร่าง หรือพาไปหาพระสงฆ์รดน้ำมนต์ขับไล่ผีร้ายที่สิงอยู่ในร่างให้ออกไป ความเจ็บป่วยก็จะได้หายไปด้วย ซึ่งสิ่งดังกล่าวข้างต้น ชาวพวนในรุ่นต่อๆ มาทราบดีว่าเป็นการเข้าใจที่ผิด การที่ผีเข้าไม่ได้เกี่ยวข้องกับอาการเจ็บป่วย เมื่อทางการก่อตั้งโรงพยาบาลประจำอำเภอบ้านหมี หรือสถานีอนามัยตำบลบ้านกล้วย ชาวบ้านได้มีแพทย์ผู้ชำนาญอย่างถูกต้อง มียาที่ความคุณภาพ ในขณะเดียวกันกับที่โรงพยาบาลและสถานีอนามัย เข้าประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านทราบถึงวิธีการรักษาโรคภัยไข้เจ็บอย่างถูกต้อง อันตรายการเสียชีวิตจากโรคภัยไข้เจ็บก็ได้ลดลงตามลำดับอย่างเห็นได้ชัด ชาวบ้านมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แต่ถึงอย่างนั้น หากเกิดความเจ็บป่วยมากขึ้นจริง ชาวบ้านก็จะแสวงหาทางเลือกสำหรับการรักษาให้กับผู้เจ็บป่วยทุกวิธีทาง โดยนำผู้ป่วยไปพบพระรดน้ำมนต์ ให้หมอผีขับไล่ผีร้าย ใช้สมุนไพรบำบัดรักษา ถึงแม้ผู้ป่วยเข้ารับการรักษาตัวในโรงพยาบาลแล้วญาติพี่น้องของผู้เจ็บป่วยก็ยังมิบนบานต่อศาลพระภูมิเจ้าที่ของให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยดูแลผู้ป่วยให้หายป่วย การรักษาพยาบาลแบบเดิมๆ ก็ยังไม่ได้หมดไปจากชุมชนบ้านกล้วย

3. พฤติกรรมการรับเอานวัตกรรมของชาวบ้านกล้วย

สิ่งใหม่ๆที่เข้ามาทดแทนสิ่งเดิมเป็นสิ่งใหม่ ที่ผู้รับอาจต้องเลือกว่าจะใช้ของเดิมหรือใช้สิ่งของใหม่ เป็นการบ่งบอกถึงระยะเวลาที่สิ่งนั้นสามารถเข้ามาทดแทนสิ่งเดิมได้ช้าหรือเร็วเท่าใด เพราะบางครั้งสิ่งของที่เข้ามาใหม่อาจไม่ดี กว่าสิ่งเดิมกว่าที่เคยใช้สิ่งใหม่ก็ไม่เป็นที่นิยมชาวบ้านกล้วยมีวิธีการเลือกสิ่งของที่เป็น นวัตกรรมใหม่ๆดังนี้

1. ความสะดวกและความรวดเร็วของการใช้งาน

สิ่งของประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้า หรือน้ำมัน เป็นพลังงาน เป็นสิ่งที่สามารถแสดงผลได้รับประโยชน์จากสิ่งนั้นๆได้ทันที เช่น วิทยุ ผู้ใช้งานสามารถฟังเสียงได้ทันที ไม่ต้องรอให้ผู้อื่นมาร้องเพลงให้ฟัง หรือฟังจากวงดนตรี ฟังข้อมูลข่าวสารได้อย่างสะดวกรวดเร็ว หรือ โทรทัศน์ ผู้เปิดสามารถรับฟังเสียง หรือคุณภาพจากตัวเครื่องได้ รับทราบข้อมูล สาระ ความรู้ความบันเทิง เป็นต้น จึงเป็นสิ่งที่เร่งกระตุ้นให้ชาวบ้านที่พบเห็นอยากมีไว้ในครอบครอง ในทางกลับกันสินค้าเกษตรประเภทปุยคอก ปุยอินทรีย์บางอย่างเจ้าหน้าที่รัฐนำเข้ามาแนะนำว่าเป็นสูตรใหม่ทดลองแล้วเพิ่มประสิทธิภาพของผลผลิตได้อย่างแน่นอนโดยไม่ทำให้หน้าดินเสียไป รัฐได้เข้ามาส่งเสริมให้ใช้ แต่ชาวบ้านไม่เป็นที่นิยมเนื่องจากระยะเวลาที่ปุยจะปรับปรุงดินให้อาหารแก่พืชได้ใช้เวลานานค่อขยเพิ่มประสิทธิภาพหลายฤดูกาลเก็บเกี่ยว ไม่ทันใจ เท่าการใช้ปุ๋ยเคมีหรือปุ๋ยวิทยาศาสตร์ ที่เห็นผลทันทีในฤดูกาลเก็บเกี่ยวเพียงครั้งเดียว ไม่เป็นที่นิยมของชาวบ้าน แม้จะทำให้หน้าดินเสียไปบ้างก็ตาม

2. ราคา

สิ่งของที่เป็นนวัตกรรมใหม่ๆ ไม่ใช่จะมีแต่วัตถุประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้าราคาแพง หรือใช้เครื่องยนต์เท่านั้น สิ่งอื่นๆที่เข้ามาปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตประจำวัน เช่น ถุงพลาสติก ที่มีราคาถุงละไม่ถึง 1 บาทต่อถุง เป็นตัวอย่างที่เด่นชัด จากเดิมที่ที่ชาวบ้านต้องใช้ใบตอง หรือใบพืชอื่นๆมาห่ออาหารไว้บริโภค ถูกปรับเปลี่ยนมาเป็นห่อด้วยกระดาษ ห้ายที่สุดถุงพลาสติกเข้ามาแทนที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน เมื่อเข้าไปในร้านค้าในหมู่บ้านกล้วย พบว่าอาหารเกือบทุกชนิดจะบรรจุในถุงพลาสติกแทบทั้งสิ้น เช่น เนื้อ ปลา ผัก อาหารสดทุกอย่าง อาหารสำเร็จรูป เช่น แกง ของผัด ของต้ม ก็ถูกบรรจุในถุงพลาสติก เครื่องดื่มถ้าจะซื้อโดยไม่เอาขวดก็ต้องเทใส่ถุงพลาสติก สิ่งของประเภทอื่นที่มีขนาดไม่ใหญ่นัก ผู้ขายก็ใส่ถุงพลาสติกให้ เช่น เสื้อผ้า สิ่งของเครื่องใช้ จนจะเรียกว่า แทบทุกอย่างจะต้องใส่ถุงพลาสติกสำหรับเป็นภาชนะในการบรรจุ

สิ่งของประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้าแม้เป็นสิ่งที่มีความแพง แต่ก็ถูกจำกัดโดยราคาทำให้การซื้อหาทำได้ยาก ชาวบ้านต้องใช้เวลานานเป็นเดือน เป็นปี กว่าจะสะสมเงินทองเพียงพอเพื่อจะไปซื้อหา มา ถึงแม้ว่าชาวบ้านจะมีเงินเพียงพอจะไปซื้อได้ทันทีแต่ก็ต้องมีการตัดสินใจเพราะสิ่งของนั้นมีราคาแพง การซื้ออาจทำให้เงินที่สะสมไว้หมดไป ก่อให้เกิดความลำบากต่อการดำรงชีวิตในภายหลัง

3. ความสะดวกในการจัดหา

หากสิ่งของนวัตกรรมใด มีการวางจำหน่ายไม่แพร่หลาย มีผู้ค้าน้อยราย ผู้ซื้อหาซื้อได้ยาก ชาวบ้านที่มีความต้องการก็ขาดโอกาสที่จะหามาใช้ ยกตัวอย่าง สินค้าเกี่ยวกับการเกษตร เช่น เครื่องปักดำกล้า ชาวบ้านที่มีเงินแต่ก็ไม่ทราบว่าจะไปซื้อหาได้ที่ใด การเข้ามาซื้อจะต้องมาติดต่อกับบริษัทขนาดใหญ่ในกรุงเทพมหานครซึ่งมีอยู่เพียงไม่กี่บริษัทที่สั่งซื้อนำเข้ามาจากต่างประเทศ นับว่าเป็นการสูญเสียโอกาสในจัดหามาไว้สำหรับเพาะปลูกทำเกษตรกรรม

ส่วนสิ่งของที่มีวางแพร่หลาย ยกตัวอย่างเดิมคือเครื่องใช้ไฟฟ้า หรือปุ๋ย ยาฆ่าแมลงต่างๆ ชาวบ้านที่มีเงินเพียงพอก็สามารถไปจัดซื้อได้ทันที เพราะมีผู้นำมาจำหน่ายอยู่มากทั้งในตัวอำเภอบ้านหมี่ และร้านค้าใกล้ๆหมู่บ้านก็มีการนำมาจำหน่าย ชาวบ้านสะดวกที่จะไปซื้อ ไม่จำเป็นต้องเดินทางไปไกลเพื่อไปซื้อ และแถมหามาแต่อย่างใด

4. การปรับปรุงตัวเข้ากับยุคสมัย

ชาวบ้านกลัวบางคนโดยเฉพาะที่อายุมากๆ ยังคงยึดถือว่าสิ่งของที่ตนได้ใช้มาเป็นเวลานานๆ สามารถใช้งานได้ดี สิ่งของที่มาอำนวยความสะดวกแทนที่ใช้งานยากต้องศึกษามาก จนไม่อยากจะใช้ เช่น การที่จะให้คนอายุมากๆ มาใช้ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ ชาวบ้านที่อายุมากจะต้องมาเรียนรู้ทุกขั้นตอนของคอมพิวเตอร์ตั้งแต่การเปิดเครื่อง การเรียนรู้การใช้โปรแกรมการใช้งานโปรแกรมต่างๆ และที่สำคัญ ชาวบ้านเหล่านั้นไม่ทราบว่าจะนำคอมพิวเตอร์มาใช้ทำอะไรที่เกี่ยวกับอาชีพและชีวิตประจำวัน ถ้าเป็นเด็กวัยรุ่น หรือผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นเรียนจะทราบและเข้าใจว่าคอมพิวเตอร์คืออะไร ซึ่งจากการสอบถามแทบทุกคนอยากมีคอมพิวเตอร์ไว้ประจำบ้าน ถึงแม้จะมีเหตุผลส่วนมากคือการเล่นเกมส์ แต่ก็ยังมีบางคนอยากมีไว้เพื่อต่อในอินเทอร์เน็ต สนทนากับผู้อื่น หรือสืบหาข้อมูล และที่มีความต้องการน้อยที่สุดคือการใช้สำหรับการพิมพ์เอกสาร ชาวบ้านไม่เป็นที่นิยมเท่าใด

5. การประชาสัมพันธ์

สังคมในยุค พ.ศ.2539-2541 ถือว่าเป็นยุคโลกาภิวัตน์ หรือยุคแห่งข้อมูล

ข่าวสาร เข้าสู่ทุกหมู่บ้านทุกชุมชนครัวเรือน รวมถึงหมู่บ้านกล้วย สื่อที่ชาวบ้านกล้วยมีไว้มากคือ โทรทัศน์ และวิทยุ ชาวบ้านมักจะหาซื้อสินค้าที่มีการโฆษณาในโทรทัศน์และวิทยุ เช่น สมู ยาสีฟัน ยาสระผม มีหลายยี่ห้อให้เลือกใช้ ชาวบ้านจะเลือกเอายี่ห้อที่มีการโฆษณาอยู่เสมอ ถ้าไม่มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ชาวบ้านจะเปลี่ยนไปใช้ยี่ห้ออื่นทันที

4. การใช้ประโยชน์จากนวัตกรรม

สิ่งของนวัตกรรมที่ชาวบ้านกล้วยรับเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวัน จากการศึกษา พบว่า ชาวบ้านกล้วย รับมาใช้โดยมีจุดมุ่งหมายดังนี้

1. อำนวยความสะดวก ผ่อนแรง

เป็นที่แน่นอนว่าการที่ชาวบ้านจะรับเอานวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้จะต้องเป็นสิ่งที่ช่วย อำนวยความสะดวกจากการประกอบอาชีพการงานก่อนเป็นอันดับแรก นวัตกรรมที่เข้ามาช่วย สำหรับการประกอบอาชีพที่เห็นได้เด่นชัดคือ การใช้รถไถชนิดเดินตามสำหรับการไถหน้าดินแทน คันไถและกระบือกับวัว รถไถหนึ่งคันสามารถไถดินได้เร็วกว่าการใช้กระบือกับวัว ประมาณถึง 1 ต่อ 4 นั่นหมายถึง หากชาวนาไถดินจำนวน 4 ไร่ได้ภายในเวลา 1 วัน ถ้าเปลี่ยนมาใช้รถไถจะใช้ เวลาในการไถเพียง 1 ใน 4 ของวัน ความรวดเร็วความสะดวกเข้ามาช่วยได้มาก ถึงแม้ว่าราคาของ รถไถจะมีราคามากกว่ากระบือกับวัว หลายเท่าตัวและต้องใช้น้ำมันเป็นเชื้อเพลิง แต่เพราะความ สามารถทำงานได้มากกว่า ชาวนาจึงยอมรับรถไถมากกว่ากระบือกับวัว จนไม่พบว่ามีการใช้ กระบือกับวัวในการไถนาแล้วในหมู่บ้านกล้วย

2. ความบันเทิง

ความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ไม่ว่าจะชนชาติใด ชนกลุ่มไหน ในหมู่บ้านกล้วยอดีต เป็นชุมชนเกษตรที่การคมนาคมกับชุมชนอื่นๆทำได้ยาก ความบันเทิงที่ชาวบ้าน ได้รับจึงเป็นความบันเทิงตามเทศกาล เช่น กำฟ้า เทศมหาชาติ งานบวช งานแต่งงาน เป็นต้น ซึ่ง งานเหล่านี้มักจะมีการนำลิเก ละคร หนังกางแปง วงดนตรี เข้ามาแสดงให้ชาวบ้านได้รับความ บันเทิง ความสุข ผ่อนคลายความเครียด ความเมื่อยล้าจากการประกอบอาชีพ ด้วยความก้าว หน้าทางเทคโนโลยี วิทยุก็ได้เข้ามาสู่ชุมชน วิทยุ เป็นสื่อที่หาง่าย ราคาถูก ชาวบ้านใช้ฟังเพลง ละคร ข่าวสาร สามารถเคลื่อนย้ายนำไปฟังได้ทุกที่ เช่น ไร่นา ในบ้าน ชาวบ้านจึงไม่ปฏิเสธที่จะรับเอาวิทยุเข้ามาสู่ชีวิต หลังจากวิทยุที่ฟังได้แต่เสียงก็เข้าสู่เครื่องรับโทรทัศน์ที่รับภาพได้ด้วย ชาวบ้านจึงอยากหาวิธีรับชมรับฟังประจำบ้าน จนเกือบจะมีแทบทุกหลังคาเรือน ทั้งวิทยุ และ

โทรทัศน์ จึงเป็น นวัตกรรม ที่ได้เข้ามาแทนที่ ลิเก ละคร หนังกางแปลง วงดนตรี ที่ต้องรอกว่า จะได้รับชมเป็นเวลานาน มีกำหนดไม่แน่นอน ซึ่ง โทรทัศน์ วิทยุ สามารถเปิดรับชมรับฟังได้ทันทีที่ สถานีส่งสัญญาณ

3.แสดงฐานะทางเศรษฐกิจ

การรับนวัตกรรม บางครั้งก็รับมาเพื่อแสดงถึงฐานะทางเศรษฐกิจ ถึงแม้ สิ่งของจะเป็นสินค้าสิ้นเปลืองไม่คุ้มค่ากับการหาซื้อมา สินค้าที่ว่ามีได้แก่ เครื่องใช้ไฟฟ้า ภายใน บ้าน เช่น โทรทัศน์ เครื่องเสียง วีดีโอ ตู้เย็น กระจกน้ำร้อน เตาก็กส รถยนต์ เป็นต้น ซึ่งภายใน หมู่บ้านกล้วย จะพบว่า มีบางบ้านที่มีฐานะจะสะสมสิ่งของเหล่านี้ไว้ภายในบ้าน เพื่อเอาไว้แสดง ให้ชาวบ้านคนอื่นรู้ว่าตนเองมีฐานะ ถ้าลองคำนวณตามความจำเป็นแล้ว สิ่งที่เป็นเชื้อเพลิงคือ เศษไม้ในหมู่บ้านกล้วยยังมีมาก สิ่งของ เช่น กระจกน้ำร้อน เตาก็กส ไม่น่าจะมีความจำเป็น เพราะสามารถใช้ไม้ทำฟืนเป็นเชื้อเพลิงต้มน้ำ หุงหาอาหารได้ ไม่จำเป็นถึงกับจะต้องซื้อกระจกน้ำ ร้อน และเตาก็กส มาใช้ ชาวบ้านที่เป็นเกษตรกรบางคนพอมีฐานะหาซื้อรถยนต์เก๋งรุ่นใหม่มาใช้ ทั้งๆที่ความจำเป็นไม่น่าจะใช้ หากซื้อน่าจะซื้อรถกระบะมากกว่า เพราะรถกระบะทนทานต่อ ถนนชนบทมากกว่า บรรทุกคน สินค้าเกษตร ได้มากกว่า รถยนต์เก๋ง การซื้อหามาใช้จึงคาดว่าซื้อ มาใช้โดยใช้ประโยชน์ไม่คุ้มค่า ทั้งนี้ผู้วิจัยไม่ได้แย่งเหตุผลส่วนบุคคล

5.เพศวัยของการรับนวัตกรรม

เพศ กับ วัย เป็นสิ่งสำคัญที่มีความสัมพันธ์กับชาวบ้านกล้วยว่า ผู้ใดจะยอมรับ เขาอนวัตกรรมกรรมในรูปแบบใด เพราะต่างเพศต่างวัย จะมีความสนใจ ในสิ่งแปลกใหม่ต่างกัน ดังนี้

1.เพศ ชาย ผู้ชายในหมู่บ้านกล้วย ตามฐานะในครอบครัวจะเป็นผู้นำของครอบครัวและชุมชน ผู้ชาย เป็นเพศที่มักเดินทางเข้าออกหมู่บ้านและชุมชนอื่นๆได้ง่าย และสะดวกกว่า เพศหญิง การแสดงออกทางความคิดในครอบครัวเป็นไปได้สูงกว่าเพศหญิง การยอมรับนวัตกรรม ใหม่ๆจึงมีมากกว่าเพศหญิง อย่างเช่น การซื้อเครื่องสูบน้ำ เมื่อสามีพบเห็นการใช้เครื่องสูบน้ำ สำหรับชักน้ำเข้าที่นา แทนการที่จะต้องไปวิดเข้าด้วยตนเอง สามีก็จะเป็นผู้เสนอภรรยา ถึงแม้ ภรรยาจะไม่เห็นด้วยบ้างแต่ เมื่อเป็นความประสงค์ของสามีในฐานะผู้นำครอบครัว ภรรยาก็ต้อง จำยอมแก่สามี เป็นต้น เพศชายสนใจในนวัตกรรมประเภทเครื่องช่วยประกอบอาชีพ ช่วยผ่อน แรง ได้แก่ รถยนต์ รถไถ เป็นต้น

2. เพศหญิง เป็นเพศที่สนใจในเรื่องการประกอบอาชีพ การทำอาหาร ความสวยงาม รวมถึงความบันเทิง สิ่งที่เพศหญิงต้องการจึงเป็นสินค้าหรือนวัตกรรมในรูปแบบข้างต้น เช่น หม้อนึ่ง หม้อตุ๋น แบบใหม่ที่สามารถประกอบอาหารได้รวดเร็ว เสื้อผ้าแบบใหม่ๆตามแฟชั่นของชุมชนเมือง ตลอดจนโทรทัศน์ วิทยุ วัสดุภาพยนตร์ ฟังละคร ความสนใจของเพศหญิงจึงขึ้นกับสิ่งเหล่านี้ ส่วนสินค้าที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพส่วนใหญ่จะขึ้นกับสามีเป็นผู้ตัดสินใจ ถ้าสินค้าใดสามีไม่พึงประสงค์ การซื้อหามาใช้ก็จะไม่เกิดขึ้น

วัย จัดแบ่งช่วงอายุ เป็น 3 ช่วงคือ

1. วัยเด็ก ช่วงอายุ 3-20

วัยเด็ก เป็นวัยแห่งการเรียนรู้ รับสิ่งใหม่ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตได้ง่าย เด็กส่วนใหญ่ถูกส่งเข้าโรงเรียนเพื่อรับการศึกษาตามชั้นตอนที่ทางราชการกำหนด เมื่ออยู่ในโรงเรียน เด็กจะได้รับการอบรมเรียนรู้จากโครงสร้างหลักสูตรที่มาจากผู้คิดค้นคิดในส่วนกลาง ความคิดอ่านของวัยดังกล่าวจึงเปลี่ยนไปตามค่านิยมของผู้คิดหลักสูตร ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่อยู่ในชุมชนเมือง เด็กในหมู่บ้านกล้วยจึงมีค่านิยมที่เปลี่ยนไปคล้ายคนในชุมชนเมือง เด็กชาย วัย 5-15 ต้องการของเล่นอิเล็กทรอนิกส์ เช่น วิโอเกมส์ เด็กหญิงต้องการตุ๊กตาที่ทาหน้าตา เปลี่ยนเสื้อผ้าได้ พุดได้ มาไว้ในครอบครอง เด็กชาย หญิง ช่วงอายุระหว่าง 15-20 ปี เป็นวัยที่เริ่มมีความรัก มักจะแสดงท่าทีการเป็นแฟน อยากให้เพศตรงข้ามสนใจ จึงมีการแต่งตัวตามยุคสมัยถึงจุดเพศตรงข้าม

2. วัยผู้ใหญ่ 21-40 ปี

วัยผู้ใหญ่เป็นวัยที่ผ่านพ้นจากวัยเด็ก สู่วัยทำงาน ความต้องการความสนใจในเรื่องของวัยเด็กค่อยๆหมดไป แต่การเรียนรู้การยอมรับยังคงมีในวัยผู้ใหญ่ เพราะเป็นวัยของการสร้างครอบครัว การยอมรับเอานวัตกรรมใหม่ๆสำหรับมาช่วยในการทำงาน เพิ่มผลผลิต และผ่อนแรง เพื่อสร้างฐานะความมั่นคงให้แก่ครอบครัว

2. วัยสูงอายุ 40 ขึ้นไป

วัยสูงอายุ บางส่วนก็ยังอยู่ในวัยทำงาน แต่ก็อยู่ในความจำเป็นเพราะหากไม่ทำงานก็ไม่มีรายได้ บางส่วนที่ไม่ทำงานก็อาจเป็นเพราะมีลูกหลานเลี้ยงดู หรือไม่สามารถทำงานได้จริงๆ วัยนี้ส่วนใหญ่ ไม่ค่อยยอมรับเอานวัตกรรมใหม่ๆ เนื่องจาก ประสบการณ์ที่แต่ละคนได้รับผ่านพ้นมาจนชั่วชีวิตนั้น คู่เคียงกับสิ่งเดิมที่เคยใช้อยู่ การรับเอาสิ่งใหม่ๆเข้ามาทำให้รู้สึกเกิดการ

ไม่สะดวกที่จะไม่ใช้งานต่อสิ่งใหม่นั้น แต่ทั้งนี้ถ้าสิ่งใดค่อยๆทะยอยเข้าสู่ชีวิตความเป็นอยู่และมีผู้คอยแนะนำ คนในวัยนี้ก็อาจจะยอมรับเอานวัตกรรมบางอย่างได้เช่นกัน

การเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมไทยพวน

พิธีกรรมพวนเป็นพิธีกรรมที่มีมาแต่ดั้งเดิม แต่เมื่อวันเวลาผ่านไป ชุมชนพัฒนาขึ้น มีการโยกย้ายถิ่นฐาน และมีการติดต่อกับชุมชนอื่นๆ พิธีกรรมไทยพวนจึงได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ผลการวิจัยสามารถหารูปแบบการเปลี่ยนแปลงได้เป็นหัวข้อดังต่อไปนี้

1. รูปแบบในพิธีกรรมทั่วไป
2. ผลกระทบของพิธีกรรมพวนที่เปลี่ยนแปลงไป
3. การเปลี่ยนแปลงพิธีกรรม
4. กลอนในพิธีกรรม

1. รูปแบบพิธีกรรมในปัจจุบันทั่วไป

การประกอบพิธีกรรมในชุมชนบ้านกล้วย มักเป็นเรื่องที่ผสมผสานกันระหว่างความเชื่อ ที่เป็นศาสนากับไสยศาสตร์อย่างแยกกันไม่ออก ตามปกติพิธีกรรมทางศาสนาเน้นความเชื่อทางศาสนาเป็นหลัก แต่มักมีพิธีเป็นความเชื่อทางไสยศาสตร์ปะปนอยู่ด้วยเป็นส่วนน้อยเสมอ โดยสังเกตดูจาก จุดมุ่งหมายหรือความประสงค์ของการประกอบพิธีกรรม เป็นหลักว่าการประกอบมีการประกอบขึ้นเพื่อเหตุผลว่าเป็นอย่างไร

รูปแบบพิธีกรรมของชาวพวนหมู่บ้านกล้วยในปัจจุบัน บางพิธีกรรมยังคงอยู่ เช่นเดิมในอดีต เช่น พิธีบังตุลลธิฐี บางพิธีกรรมสูญหายไป เช่นพิธีแห่บังไฟ บางส่วนก็ยังคงอยู่แต่เปลี่ยนแปลงหรืออยู่ค่อนข้างมาก เช่นพิธีทำบุญวันสงกรานต์ พิธีทรงเจ้าพ่อ เป็นต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาแล้วพบว่า การเปลี่ยนแปลงไปของรูปแบบพิธีกรรม สามารถจำแนก ลักษณะการเปลี่ยนแปลง ออกได้เป็นลักษณะต่างดังนี้

1. เปลี่ยนแปลงที่จุดมุ่งหมายของพิธี
2. เปลี่ยนแปลงรูปแบบเครื่องใช้ประกอบพิธี

1. การเปลี่ยนแปลงจุดมุ่งหมาย หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของการประกอบพิธี เช่น เพื่อร้องขอให้เกิดผลดีตามที่มุ่งหวังหรือแสดงออกถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น การทำพิธีไหว้เจ้าพ่อประจำหมู่บ้าน เป็นพิธีที่แสดงถึงความเคารพ ความกตัญญูต่อผีที่คอยคุ้มครองรักษาหมู่บ้านให้รอดพ้นจากภัยอันตรายต่างๆ การเปลี่ยนแปลงจุดมุ่งหมายของพิธีเห็นได้ชัดในพิธีทำบุญวันสงกรานต์ เนื่องจาก ชาวบ้านที่เป็นเด็ก วัยรุ่น ถึงผู้ใหญ่หลายคน ๆ ไม่คำนึงถึงความสำคัญในการทำบุญเพื่อเป็นสิริมงคล ในวันขึ้นปีใหม่ทางจันทรคติ การทำบุญในวันสงกรานต์ เป็นการขอพรจากพระ จากผู้ใหญ่ ให้ชีวิตในปีที่จะถึงมีความเป็นสิริมงคลกับชีวิตตลอดปี แต่คนกลุ่มดังกล่าวกลับไม่ได้คิดมุ่งหวังที่จะเข้าร่วมทำบุญตามประเพณี คิดเพียงแต่จะเล่นสาดน้ำให้สนุกสนาน พบหาเพื่อนฝูง หรือ หม่อมสาวจับกันเท่านั้น เมื่อหมดวันสงกรานต์คนเหล่านี้ก็จะขอคอยให้ถึงวันสงกรานต์อีกครั้งเพื่อจะได้กลับมาพบและเล่นสนุกสนานกันใหม่ ไม่ได้เข้าร่วมทำบุญ เสริมสร้างความเป็นสิริมงคล จุดหมายของประเพณีจึงได้เปลี่ยนไปเป็นความสนุกสนานการรำลึกถึงการทำบุญตามประเพณี

การทำพิธีต่างๆ นอกจากการทำบุญตามปกติแล้ว ก็ยังมีการทำบุญเพื่อหวังผลประโยชน์ ผลตอบแทนแฝง อยู่ เช่น ในการบวชนาค จะมีชาวบ้านมาร่วมงานพร้อมกับสิ่งของมาช่วยเหลือสำหรับจัดเลี้ยงแขกในงาน ไม่มามือเปล่าถือกันเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ หากแขกที่มาร่วมงานไม่ได้มีสิ่งของมาร่วมด้วยก็จะนำธนบัตรใส่ซองสีขาว มามอบให้ญาติของนาคสำหรับเป็นแทนสิ่งของ ชาวบ้านส่วนใหญ่ในปัจจุบันนิยมการนำธนบัตรใส่ซองมาให้ญาติของนาคแทนสิ่งของ เพราะมีความสะดวกไม่ต้องเตรียมจัดหาสิ่งใด การทำเช่นนี้ ก่อนที่นาคจะเข้าพิธีบวชก็จะมีการประชุมถามไว้ว่าหากมีแขกมาร่วมงานจะได้รับของขวัญเป็นมูลค่าเงินประมาณเท่าใด บางคนคำนวณดวงแล้วไม่คุ้มค่า หรือไม่ได้ผลกำไรก็จะไม่จัดพิธี ซึ่งผลประโยชน์ก็ได้เข้ามาแฝงในจุดมุ่งหมายของพิธีในส่วนหนึ่ง

การทำบุญกฐิน ผ้าป่า เป็นการทำบุญประจำปีของชาวพุทธ ชาวไทยพวนส่วนใหญ่ก็นับถือศาสนาพุทธด้วย ในหมู่บ้านกล้วย ช่วงเวลาเทศกาลกฐิน ผ้าป่า มีการนำรถกระบะบรรทุกพระพุทธรูป พร้อมกับมีพระ หรือ ประชาชน นำของออกมาขอเรียกริเงินไปทำบุญกฐิน ผ้าป่า ตามวันต่างๆ ซึ่งไม่ได้อยู่ในหมู่บ้านกล้วย ชาวบ้านกล้วยให้สัมภาษณ์ว่าส่วนใหญ่ทราบดีว่าผู้ที่มาขอรับบริจาคไม่ว่าพระหรือประชาชนลักษณะนี้ สิ่งของที่บริจาคไปส่วนใหญ่ไม่ตกไปสู่วัดเท่าใดนัก อาจเข้าสู่วัดครึ่งหนึ่ง หรือไม่เข้าเลย ชาวบ้านบางส่วนก็ยังนิยมบริจาคแต่บริจาคจำนวน

น้อย เพื่อตัดปัญหาความรำคาญของผู้มาขอรับบริจาคถึงบ้านและคิดว่าสิ่งที่บริจาคอาจถึงวัดช่วยทำนุบำรุงศาสนาได้บ้าง

2.เปลี่ยนแปลงรูปแบบเครื่องใช้ประกอบพิธี หมายถึง การเปลี่ยนแปลงเฉพาะสิ่งของเครื่องใช้ที่นำมาประกอบพิธี แต่จุดมุ่งหมายของพิธีกรรมยังคงเดิม การเปลี่ยนแปลงในรูปลักษณะนี้เกิดขึ้นมากกับพิธีกรรมเกือบทุกพิธีกรรม เนื่องจากการประกอบพิธีกรรมต้องใช้วัสดุที่หาได้ตามยุคสมัย ถ้าสิ่งใดยังพอหาได้ง่ายและสะดวกก็จะใช้สิ่งนั้น แต่ถ้าหาไม่ได้ก็จะเปลี่ยนไปใช้สิ่งอื่นทดแทน ยกตัวอย่างเช่น การใช้ด้วยกระดาษขนาดเล็กใส่อาหารให้มี แทนกระทงใบตองในพิธีบุญห่อข้าว การใช้กระทงใบตองยุ่งยากเสียเวลา ผู้ทำต้องไปหาตัดใบตองมาแล้วเย็บ หากใช้ด้วยกระดาษสามารถไปซื้อมาเก็บไว้ใช้แล้วนำออกใช้ได้ทันที เกิดความสะดวกสบายกว่า ในพิธีบวชนาค ขณะที่แห่มาไปวัดนั้น เดิมชาวบ้านถวายนิยมให้นาคคือผู้ชายที่แข็งแรงเข้าไปวัด ในปัจจุบันพบว่า ชาวบ้านที่มีฐานะพอสมควร จะให้นาคนั่งรถบรรทุกกระบะแห่ไปวัดแทน ชาวบ้านให้สัมภาษณ์ว่าเพื่อเป็นการแสดงออกถึงความมีฐานะ ความร่ำรวยของญาติ และตัวนาค และการใช้รถก็เป็นการสะดวกกว่าที่จะให้คนขี่คอเดินทางเพราะระยะทางจากวัดและตัวบ้านพักของนาคบางครั้งนาคไม่ได้อาศัยที่วัดใกล้บ้าน การใช้คนขี่จึงไม่เหมาะสม

2.ผลกระทบของพิธีกรรมพวนที่เปลี่ยนแปลงไป

1.บั่นทอนความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชน

พิธีกรรมของชาวไทยพวนส่วนใหญ่ นั้น เป็นพิธีกรรมที่มีจุดมุ่งหมายแฝงเพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวบ้าน เนื่องจากชาวบ้านต้องร่วมมือร่วมใจกันทำพิธี เกิดความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชุมชน เช่น เพื่อนบ้านได้มาช่วยทำบุญกับเจ้าภาพในพิธีทำทำบุญคุณลาน ชาวบ้านร่วมกันทำข้าวเม่า ให้ทานข้าวจีหลังพระภิกษุฉันอาหารแล้วชาวบ้านจะรับประทานอาหารร่วมกัน โดยตักแบ่งอาหารของตัวเองให้คนอื่น แลกกับข้าวเม่า แลกข้าวจีกินกัน เป็นพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ก่อให้เกิดการกระชับความสัมพันธ์ทางสังคมให้เกิดความมั่นคง (Solidarity) แต่หลังจากที่ชาวบ้านได้นำเอาเทคโนโลยีใหม่เข้ามาเพิ่มผลผลิต เช่นการทำนา ไม่ว่าจะป็นนุ้ยเคมี ข้าวพันธุ์เกษตร ยาปราบศัตรูพืช รถไถแทนควาย เป็นผลให้ชาวบ้านหลายคนเปลี่ยนแปลงความเชื่อที่เคยมีต่ออำนาจเหนือธรรมชาติ หลายพิธีกรรมถูกปฏิเสธที่นำมาถือปฏิบัติด้วยความรู้ทางวิทยาศาสตร์ สามารถให้ผลพิสูจน์ได้ชัดเจน เป็นผลให้ชาวบ้านเลิกปฏิบัติพิธีกรรมเฉลิมฉลองด้วยการทำบุญข้าวใหม่ ตามความเชื่อเดิมว่าจะเกิดกุศลส่งผลให้มีข้าวพอกินพอขาย จึงเป็นการตัดทอนความสัมพันธ์ทางสังคมที่ชาวบ้านเคยมี

ต่อกัน ภายในบริบทของพิธีกรรมทำบุญคุณหลาน พิธีบุญข้าวจี ซึ่งชาวบ้านเคยใช้เป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรมเพื่อปรับตัว (Adaptation) ตามความหลากหลายของสิ่งแวดล้อม

2. เข้าสู่ระบบทุนนิยมมากขึ้น

นวัตกรรมที่ชาวบ้านรับเอาเข้ามานั้น ส่วนใหญ่จะเป็นสิ่งที่มีราคาแพง ชาวบ้านต้องลงทุนสูง ต่างจากของเดิมที่ใช้เงินลงทุนต่ำหรือแทบไม่ต้องใช้งบประมาณในการลงทุนเลย เหตุที่ชาวบ้านต้องรับเอานวัตกรรมนั้นก็เพื่อเพิ่มผลผลิตตอบสนองตลาด ให้สามารถผลิตได้เป็นปริมาณมากๆ แตกต่างจากเดิมที่ผลิตไว้บริโภคภายในครอบครัว ที่เหลือจึงค่อยนำออกจำหน่าย เพื่อให้คุ้มค่ากับการลงทุนในนวัตกรรมที่สูญเสียไป ชาวบ้านจึงต้องผลิตให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ นำออกขายให้ได้ผลกำไรมากๆ ดังกรณี การทำนา ซึ่งในปัจจุบันพบว่าการทำนา ตั้งแต่ขั้นตอนแรกของการทำนา คือการไถดิน แต่เดิมใช้ควายหรือกระบือไถนา เปลี่ยนมาเป็นใช้ รถไถเข้ามาไถแทน การใช้ข้าวพันธุ์ที่ปรับปรุงแล้วมาปลูก การใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ แทนปุ๋ยคอก หรือมูลสัตว์ การใช้เครื่องสูบน้ำสำหรับการสูบน้ำเข้าสู่ที่นา รวมถึงการเก็บเกี่ยวที่ใช้รถเก็บเกี่ยวแทนการเกี่ยวด้วยมือ ซึ่งจะพบว่าทุกขั้นตอนใช้งบประมาณเพิ่มขึ้นทุกขั้นตอน ยิ่งต้องผลิตให้ได้มากที่สุด เข้าสู่ระบบทุนนิยมเพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นกัน

3. ทำลายธรรมชาติ และเป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิต

ผลจากการนำเอาเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาใช้ในชีวิตประจำวัน ได้ทำลายระบบนิเวศไม่ว่าจะเป็นโดยทางตรงหรือทางอ้อม เนื่องจากเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมส่วนใหญ่เป็นเครื่องกล ต้องใช้พลังงานไฟฟ้า หรือน้ำมัน เป็นตัวขับเคลื่อน ไฟฟ้าได้มาจากการตัดต้นไม้ สร้างเขื่อน นำความแรงกระแสน้ำมาปั่นไฟฟ้า การเผาไหม้เตาที่ขุดมาจากท้องทะเลนำมาต้มน้ำจนเดือดให้ไอหมุนกังหันปั่นไฟ และการขุดหาน้ำมัน ซึ่งล้วนแต่เป็นการทำลายสิ่งแวดล้อมเดิมตามธรรมชาติ ขณะที่ใช้เครื่องจักรกล เช่น รถไถ รถยนต์ จะมีการปล่อยไอเสียออกจากท่อไอเสีย เมื่อสุดคมเกิดอันตรายต่อสุขภาพทั้งของคนและสัตว์ การใช้เครื่องใช้ไฟฟ้ายิ่งใช้มากเท่าใด น้ำมันก็ยิ่งถูกเผาผลาญไปมากขึ้นเท่านั้น รวมตลอดถึงสารเคมีที่ใช้ในการเกษตร เช่น ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ เมื่อใช้ไปนานๆ จะทำให้เนื้อดินแข็งตอแข็ง หน้าดินเสียไป และยาปราบศัตรูพืช ที่เกษตรกรไม่ระมัดระวังระหว่างการจัดอาจเข้าสู่ร่างกายผู้ฉีด รวมตลอดถึงผู้บริโภคที่ไม่ล้างทำความสะอาดให้ดี สารที่ตกค้างเข้าสู่ร่างกายสะสมเป็นอันตรายได้

3. การเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมไทยพวน

พิธีกรรมมีบทบาทสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยพวนบ้านกล้วย ส่วนใหญ่พิธีกรรมจะเกิดในช่วงเวลาที่ได้กำหนดไว้แล้ว และในเวลาซึ่งคาดว่า จะขัดจังหวะการทำงานของชุมชนน้อยที่สุด หนึ่งพิธีกรรมที่เกี่ยวกับชีวิตอันเนื่องมาจากการเกิด การแต่งงาน การตาย และพิธีกรรมอื่นๆ บางครั้งต้องเลื่อนออกไปเพื่อให้สอดคล้องกับเวลาว่าง ของชาวบ้าน แต่ก็มีส่วนน้อยยังคงเคร่งครัดตามวันที่กำหนดไว้แล้ว ตัวอย่างเช่น งานศพได้เลื่อน การจัดงานออกไปจนกระทั่งหลังฤดูเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว เมื่อมีคนตายก็จะนำศพไปฝังไว้ก่อน งาน เลี้ยงและพิธีกรรมที่ตามมาอาจจะเลื่อนออกไปก่อนก็ได้ เนื่องจากไม่มีเวลาหรือไม่มีเงินจับจ่ายพอ การขาดเงินใช้จ่ายทำให้ต้องเลื่อนการจัดงานออกไป 2 หรือ 3 ปี ก็มีอยู่บ้าง นายสวัสดิ์ คำไล ชาวบ้านหมู่บ้านกล้วย ให้ข้อมูลว่า หลานสาวซึ่งเสียชีวิตเมื่อ 3 ปีก่อน เข้าต้องเก็บออมเงินไว้ใช้ จ่ายในพิธีกรรมค่อนข้างนาน เพราะต้องใช้เงินมาก พิธีกรรมได้จัดทำขึ้นในฤดูกาลที่เกี่ยวข้าว แล้ว เช่นเดียวกับการสร้างบ้านก็ได้เลื่อนออกไปจนเก็บเกี่ยวเสร็จแล้ว แม้การแต่งงานที่นานๆจะมีสักครั้งหนึ่ง ก็ถูกเลื่อนออกไปจนถึงเวลาเดียวกันนี้ ช่วงเวลาที่เหมาะสมที่สุดจะจับจ่ายได้เต็ม ที่คือช่วงฤดูเก็บเกี่ยวแล้ว เพราะอาจจะได้เงินสด หรือเงินรายได้ประจำปีจากการขายข้าว

ในช่วงเวลา 3 เดือน คือประมาณ วันที่ 15 กรกฎาคม ถึง วันที่ 15 ตุลาคม ธรรมเนียมของหมู่บ้านจะมีว่าไม่ควรจัดพิธีแต่งงานขึ้น ในทางพุทธศาสนาถือเป็นช่วงเวลาเข้าพรรษา ช่วงเวลา 3 เดือนนี้ จึงเป็นเวลาที่จะต้องอยู่พรรษาภายในบริเวณวัด ทำให้รู้สึกว่าการชว งเวลานี้เป็นช่วงเวลาที่จะเว้นอบายมุข ทำความดี ทำจิตใจให้สงบ เข้าหาวัด จึงไม่ควรจัดงานแต่ง งานในช่วงเวลานี้ ทางด้านศาสนาดูว่าเวลาปฏิบัติที่จริงจัง ชาวบ้านคิดว่าบรรยากาศที่เคร่งครัด นี้ ได้แพร่มาสู่ชาวบ้านด้วย แม้จะไม่เป็นความผิดที่ต้องบังคับตนเองก็ตาม เช่นเดียวกับการปฏิบัติ ตนในระหว่างถือบวชของศาสนาคริสต์ ดังนั้น ช่วงเวลา 3 เดือนนี้ จึงน่าจะเป็นช่วงเวลา ที่ชาวบ้านทำงานหนักเช่นเดียวกับพระสงฆ์ที่ปฏิบัติตนอย่างเคร่งครัด และด้วยเหตุผลนี้ธรรมเนียม ที่ไม่จัดพิธีกรรมในเวลานี้อาจเสียทั้งเวลาและพลังงานมากก็ได้ จึงกลายเป็นธรรมเนียมที่เป็น ประโยชน์แก่ชาวบ้าน

ยิ่งไปกว่านั้นยังมีข้อปฏิบัติที่เคร่งครัดเป็นพิเศษเกี่ยวกับพิธีพราหมณ์ เช่น ข้อห้ามจัดงานแต่งงาน หรือสร้างบ้านในระหว่างเดือน เมษายน ทำนองเดียวกันยังมีวันที่กำหนดแน่นอนในช่วงสัปดาห์นั้นว่าเป็นวันมงคลกว่าวันอื่นๆ สำหรับทำอะไรพิเศษๆ อีก เช่น ซื่อเสื้อผ้าใหม่ การเดินทางท่องเที่ยว การระดม การตัดเล็บ เป็นต้น

พิธีกรรมเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งความสนุกสนานบันเทิงแก่ชาวบ้านในอดีต พิธีกรรมนับเป็นส่วนสำคัญต่อความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ไม่เพียงแต่มีความหมายในตัวเองเท่านั้น แต่ยังให้โอกาสหยุดพักหลังจากตรากตรำทำงานอันน่าเบื่อประจำวันอีกด้วย การหยุดพักนี้จำเป็นมาก เพราะมีงานทำบุญและงานรื่นเริงเล็กน้อยในสังคมชาวบ้าน เช่น ในพิธีศพ หลังจากที่คนตายและศพถูกฝังแล้ว ก็มีธรรมเนียมนิมนต์ พระสงฆ์สวดอภิธรรม และพบปะพูดคุยกัน เล่นตลก เกี่ยวพราสาที ร้องเพลง อ่านนิทานโบราณ และเล่นการพนัน ในคืนที่ 4 ถ้าครอบครัวนั้นมีเงินพอก็จะจัดให้มีงานเลี้ยงเอกเกริกกันในเวลาเย็นสักวันหนึ่งหลังจากพระสงฆ์สวดอภิธรรมศพแล้ว

พิธีกรรมไทยพวน ได้ให้หลายสิ่งหลายอย่างยิ่งกว่าโอกาสที่จะได้ทำบุญและสนุกสนานเท่านั้น ในขณะที่เดียวกันยังให้ช่องทางที่ยอมรับเพื่อควบคุมความรู้สึกต่างๆ และทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ไม่ผิดธรรมเนียมในหมู่บ้าน ดังนั้นหญิงสาวจึงมีโอกาสออกไปนอกบ้านในยามค่ำคืนเพื่อร่วมพิธีดังกล่าวแล้ว และยังได้เกี่ยวพราสาทีกันอย่างเปิดเผย ในเวลาเดียวกันนี้มีการดื่มเหล้า การล้อกัน และแม้ในกรณีเดียวกัน การชกต่อยก็ยังได้รับการอภัย และรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ไปตามคาดหวัง

พิธีกรรมหลายอย่างไม่เพียงแต่ประกอบพิธีตาม พุทธศาสนา พิธีเซ่นผี หรือพิธีพราหมณ์ เท่านั้น การประกอบกันเช่นนี้ สำคัญ เพราะทำให้เกิดความรู้สึกสบายใจแก่ชาวบ้าน ยิ่งกว่านั้นตามที่กล่าวมาแล้ว พิธีกรรมและประเพณียังสนองความต้องการอื่นๆ ได้ เช่น การพักผ่อนหย่อนใจ และการระบายความรู้สึกที่อดกลั้นมานานด้วย ลักษณะหลังเหล่านี้ถือเป็นการรวมของพิธีกรรมและประเพณีของหมู่บ้าน ถึงแม้จะไม่ได้รับรู้และปฏิบัติอย่างจริงจังก็ตาม ด้วยเหตุนี้ในการศึกษาใดๆ เกี่ยวกับพิธีกรรมของชาวบ้าน จึงมองข้ามลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมไม่ได้

พุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์ และ ลัทธิเซ่นผี พบว่ามีการผสมปนเปกัน บางครั้งผสมแล้วส่งเสริมกันและกัน อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขพิธีกรรมของชาวบ้าน หรือผสมผสานกันระหว่างพลังอำนาจสองหรือสามอย่างเหล่านี้ ตัวอย่างการการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขนี้ เช่น พิธี

บุญข้าวประดับดิน ซึ่งจัดให้มีขึ้นในวันสุดท้ายของเดือน 9 ตามปฏิทิน ปกติจะมีขึ้นในปลายเดือนสิงหาคม เมื่อการเข้าจำพรรษา 3 เดือนได้เริ่มขึ้นแล้ว และนี่คือพิธีกรรมของชาวบ้านอย่างหนึ่งซึ่งมีขึ้นในในช่วงนี้ พิธีทำบุญข้าวประดับดินนี้ได้รับความเชื่อมาจากพุทธศาสนาและลัทธิเชนมี พระสงฆ์ได้เจริญพุทธมนต์เกี่ยวกับประวัติมหาชาติของพระพุทธองค์ และชาวบ้านก็จัดเตรียมจตุปัจจัยไทยทานไว้ถวายแก่พระสงฆ์โดยเฉพาะ แต่ว่าศูนย์รวมแห่งพิธีกรรมนี้ คือญาติหรือวิญญาณ ก่อนรุ่งอรุณในยามเช้าตรู่ ชาวบ้านก็เตรียมกระทงอาหารเล็กๆพร้อมของเซ่นมี ข้าว จานข้าว หมากพลู บุหรี่ และของคล้ายๆกันนี้ เขาจะวางสิ่งของเหล่านี้ไว้บนต้นไม้ บริเวณวัด หรือไม้กั้นพื้นดิน หรือบนขอบหน้าต่างโบสถ์ หรือศาลาวัดบ้าง จากนั้นก็ตีกลองเรียกวิญญาณของบิดามารดาที่ล่วงลับไปแล้วและของญาติๆ ให้มาร่วมรับประทานอาหารของเซ่นนั้น นายสมหวัง บุญเย็น ให้ข้อมูลว่า คุณแม่ของนายสมหวัง ท่านได้อยากได้ปลาแห้งมารวมอยู่ในของทำบุญด้วย เพราะคุณแม่ของท่านชอบทานปลา เพราะมีรสชาติดีเป็นพิเศษ ไทยธรรมเหล่านั้นก็ได้นำไปถวายพระ ไม่ใช่เพื่อความมั่งคั่งของดวงวิญญาณของผู้ตาย แต่เพื่อว่าคนที่ยังมีชีวิตอยู่ในหมู่บ้านเหล่านั้นจะได้มีรุ่งเรืองไปด้วยเพราะอาศัยการอารักขาจากดวงวิญญาณของผู้ตาย งานวันนี้ทำให้ระลึกถึงผู้ตาย เพราะได้จัดไว้จำเพาะเพื่อเป็นอนุสรณ์ถึงญาติๆ ของเขาที่ล่วงลับไปแล้ว เขาได้เตรียมของทำบุญแล้วเอ่ยถึงผู้ตายว่าดีอย่างไร เคยอยู่ร่วมกันและช่วยเหลือกันและกันอย่างไร เคยสนุกสนานร่วมกัน เป็นต้น ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์นั้น พิธีกรรมนี้มีที่มาจากคำสอนทางพุทธศาสนา กล่าวคือพระพุทธเจ้าได้ตรัสอธิบายแก่พระสาวกผู้ประสบทุกข์หนักรูปหนึ่งว่าคนเราต้องเตรียมของทำบุญเป็นพิเศษให้แก่ผู้ตาย หรือผู้ป่วยที่ทนทุกข์ทรมาน และมีความทุกข์หนักในโลกที่ตนอยู่ที่นี่ อย่างไรก็ตามพิธีกรรมของไทยพวนบ้านกล้วยก็ได้พัฒนาออกไปเรื่อยๆ มีองค์ประกอบเฉพาะในลัทธินับถือผี และยังมีของเซ่นพระแม่โพสพตามมาด้วย กล่าวคือ ในตอนเช้าวันต่อมาชาวบ้านก็จะพากันไปยังทุ่งนาเพื่อวางของเซ่นให้ผีตาแยก ของเซ่นนี้ได้ทำขึ้นเพื่อให้ผลการเก็บเกี่ยวดี โดยนำไปวางไว้บริเวณที่เพาะปลูก บริเวณนี้เป็นบริเวณเดียวกันที่ทำในแต่ละปี ดังนั้นคนจึงสามารถเข้าใจการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขซึ่งมีอยู่ระหว่างโลกของผู้นับถือศาสนาพุทธและผู้นับถือผีต่าง และควรเข้าใจด้วยการประกอบพิธีพราหมณ์และความเชื่อในเรื่องภูตผี ก็ไม่ได้ลดความเสียดสีและความยึดมั่นในศาสนาพุทธลงแม้แต่น้อยเลย

พิธีกรรมอีกอย่างหนึ่งเกิดมาจากมูลเหตุเดียวกัน ทั้งจากศาสนาพราหมณ์ ลัทธิ นับถือผี และพุทธศาสนา นั่นคือ พิธีบุญบังไฟ พิธีนี้ทำหน้าที่ที่สำคัญอย่างหนึ่งทางสังคมเช่นเดียวกับศาสนา ในสังคมของชาวบ้าน พิธีนี้โดยปกติจะมีขึ้นระหว่างวันที่ 15 - พฤษภาคม ถึงวันที่ 15 มิถุนายน บางที่อาจจะมีช้ากว่าปกติคือราวเดือนสิงหาคม ถ้าหากฝนตกช้ากว่าฤดูกาล

พิธีนี้อาจให้ความหวังในปีนั้นๆว่าฝนจะตกชุกมาด้วย ซึ่งชุมชนบ้านบ้านกล้วยก็คล้ายคลึงสังคมเกษตรกรรมที่ด้อยพัฒนาทั่วโลกจะมีพิธีกรรมที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ นั่นคือ การช้อนวอนเทพหรือเทพธิดาแห่งฝนเพื่อให้ฝนตกชุกทำให้การเพาะปลูกประสบผลดีและการเก็บเกี่ยวได้ผลดี แน่แน่นอนที่เดียวการบวงสรวงและการช้อนวอนก็มีเจตนาต่างกันออกไป อย่างไรก็ตามสามารถทำนายได้ว่า จะมีการแข่ง การร้องเพลง เล่นดนตรี และการละเล่นรื่นเริง ที่เนื่องมาจากความอุดมสมบูรณ์ อันเป็นแนวคิดหลักพื้นฐานของพิธีเช่นว่านี้ แม้จะร้องประสานกันแบบหยาบโดนเกี่ยวกับเทศอย่างเปิดเผย หรือเล่นตลกเรื่องเทศก็ไม่ผิดพิธี

พิธีบุญบังไฟนี้มีความสำคัญต่อสวัสดิภาพของชาวบ้านทั้งในเรื่องของการขอฝน สุภาพ และความมั่นคงทั่วไปของชาวบ้านด้วย ชาวบ้านทั้งหลายต่างรู้สึก ว่า ถ้าไม่ได้จัดงานพิธีนี้ขึ้นอาจเกิดโชคร้ายก็ได้ เช่น เกิดความแห้งแล้ง และความเจ็บป่วยอย่างไรก็ตามในเวลาขึ้นของแต่ละปีจะมีงานมาก เนื่องจากการเพาะปลูกข้าวในฤดูฝนได้เริ่มขึ้นแล้ว คุณค่าของพิธีกรรมนั้นจะต้องสมดุลกับการเร่งทำงานด้วย ดังนั้นในทางปฏิบัติจะมีการประชุมชาวบ้าน โดยให้หัวหน้าครอบครัวมาเข้าประชุม และให้มีการออกเสียงตัดสินโดยใช้เสียงข้างมากกว่า จะจัดงานพิธีหรือไม่ ถ้าไม่งานพิธีนั้น ชาวบ้านก็ต้องไปยังศาลปู่ตาประจำหมู่บ้านซึ่งปกติจะตั้งอยู่นอกหมู่บ้าน แล้วพากันกล่าวขออนุญาตเลื่อนงานพิธีกรรมออกไปอีก ขณะเดียวกันชาวบ้านก็จะช้อนวอนให้มีปู่ตารับรองสุภาพและความมั่นคงของชาวบ้านสำหรับฤดูฝนซึ่งกำลังจะย่างเข้ามา มีปู่ตาประจำหมู่บ้านหรือมีตาแยกกันนับรวมเข้าด้วย ถ้าได้จัดงานพิธีนั้นขึ้น ชาวบ้านผู้ชายก็จะพากันแบ้งไฟไปยังศาลและช่วยกันเข่นสรวงด้วยสุรามากมาย เพื่อทำพิธีแสดงความเคารพนับถือ และหลังจากได้วางเหล้าเพื่อบวงสรวงมีปู่ตาแล้ว พวกผู้ชายก็จะพากันดื่มเหล้าจนหมดแล้วก็เข่งกันอย่างสนุกสนานไปรอบๆมีปู่ตา

ลักษณะของพิธีกรรมในทางศาสนาพราหมณ์ ทางประวัติศาสตร์ถือว่ามีความสำคัญอยู่ แต่เป็นความสำคัญจากอิทธิพลทางพุทธศาสนาและการนับถือผี ส่วนใหญ่ความรู้พื้นฐานจากอิทธิพลทางพุทธศาสนาและการนับถือผี ส่วนใหญ่ความรู้พื้นฐานของชาวบ้านทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับพิธีกรรมยังจำกัดอยู่กับความเชื่อที่ว่าพิธีกรรมนั้นจัดขึ้นเพื่อแสดงความเคารพและช้อนวอนต่อเทพเจ้าผู้ประทานฝนตามศาสนาพราหมณ์ อย่างไรก็ตามที่กล่าวแล้วนั้น ชาวบ้านก็จะได้จัดงานประเพณีขึ้นตามความเชื่อในเรื่องภูติผีดั้งเดิมของพวกเขาเองตลอดทั้งหมู่บ้านด้วย

ในขณะที่เดียวกันพระสงฆ์ก็ได้กลายเป็นผู้มีส่วนร่วมในพิธีกรรมนั้น การรวมเอาพระสงฆ์เข้าในพิธีกรรมด้วย อาจจะมีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการด้วยกัน พระสงฆ์เองก็เช่นเดียวกับชาวบ้าน คือเป็นส่วนหนึ่งของผู้ที่นับถือศาสนาพราหมณ์และผู้นับถือฤๅษีในชุมชนของเขา แต่อาจไม่หมกมุ่นอยู่กับพิธีกรรมของพราหมณ์หรือฤๅษีโดยเฉพาะ ซึ่งก็สามารถหลีกเลี่ยงการร่วมกันทางความรู้สึกและบางครั้งก็ทางสติปัญญาด้วย โดยเฉพาะในแง่อื่นๆ ยิ่งไปกว่านั้นในฐานะเป็นผู้ดูแลความอยู่ดีกินดีของชาวบ้าน พระสงฆ์ก็ไม่อาจเพิกเฉยต่อการอยู่ดีกินดีของชาวบ้าน ในฐานะที่เป็นส่วนร่วมในพิธีกรรมของพราหมณ์และผู้นับถือฤๅษี บางทีแม้สิ่งที่สำคัญมากๆ คือปัจจัย 2 อย่าง ซึ่งโดยทั่วไปออกจะเป็นส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดการร่วมกัน และการเข้าร่วมของพระสงฆ์ในแนวทางกว้างๆของกิจกรรมร่วมกันนอกบริเวณวัด พระสงฆ์มีเวลาให้ทำงานตามที่เตรียมการไว้ และมีความรู้ที่จำเป็นเพื่อทำและปล่อยบั้งไฟ การปล่อยบั้งไฟได้เป็นผลสำเร็จจะก่อให้เกิดความเชื่อถือต่อพระสงฆ์มากขึ้น ถ้าบั้งไฟระเบิดแตกกระจายพระสงฆ์ก็จะเสียดังค์ศรีไปด้วย ดังนั้นพระสงฆ์จึงมีส่วนร่วมในพิธีกรรมนี้อย่างใกล้ชิด บางปีงานพิธีอุปสมบทสามเณรที่มีอายุครบ 20 ปี ก็ได้จัดให้มีขึ้นในงานนี้ด้วย แม้พิธีกรรมจะไม่เกี่ยวเนื่องกันก็ตามสามเณรและบั้งไฟก็จะแห่ไปรอบศาลาวัด 3 รอบ แล้วก็ทำพิธีอุปสมบท หลังจากทำพิธีอุปสมบทแล้ว ชาวบ้านก็จะแห่บั้งไฟต่อไปอีก

ถึงแม้ชาวพวนบ้านกล้วยจะมีพิธีกรรมมากมาย ความเป็นมาของพิธีกรรมก็ไม่มี ความสำคัญมากมายอะไรต่อประชาชนและคนส่วนใหญ่ยังรู้จักพิธีกรรมชาวบ้านก็โดยความรู้สึกทั่วๆไปเท่านั้นเอง อย่างไรก็ตามชาวบ้านบางส่วนยังประกอบพิธีกรรมต่อไปเพราะพวกเขาได้ทำมาเป็นเวลาหลายชั่วชีวิต และแน่นอนที่เดียวอย่างที่เห็นๆกันอยู่ พิธีกรรมต่างๆมีความจำเป็น และมีความหมายในเรื่องอื่นๆ นอกจากทางศาสนาและทางประวัติศาสตร์กล่าวคือ บุญบั้งไฟใช้ระบายความอัดอั้นที่ต่อต้านสังคมโดยทั่วไป ในพิธีบุญมหาชาติ (บุญพระเวส) ก็มีการปล่อย อารมณ์แบบต่างอารมณ์แบบต่างๆออกไป ซึ่งเป็นธรรมเนียมของชาวบ้าน ทุกคนจะแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าที่ดีที่สุดของเขา เสื้ออาจอยู่ในตู้ในบ้านเป็นเวลาแรมปี มันอาจจะเก่าไปสัก 2-3 ปี ในระหว่างปีนั้นผู้หญิงจะไปทำผมห่มตามหมู่บ้าน ฝ่ายชายก็จะไปตัดผมห่ม บางครั้งผู้หญิงที่ตามแพขนานบั้งก็จะนุ่งกระโปรงใหม่ที่เพิ่งซื้อหรือตัดมา โบหน้าของเธอจะทาแป้ง ทาลิปสติก และแม้กระทั่งขัดเล็บ อาจจะมีผู้หญิงชาวบ้านที่ขอบเที่ยวและนิยมเข้าไปในเมือง การแต่งกายให้อวดนี้จะเห็นว่า ตรงข้ามกับพื้นฐานคือ เสื้อผ้าสีดำขาดวินมีรอยปะ ที่ชาวบ้านใส่ทำงานประจำวัน ชาวบ้านชอบเสื้อมีสีสันลวดลายดอกไม้มากๆ และเสื้อผ้าสวยๆ แต่การดำรงชีวิตของเธอแทบจะไม่มีโอกาสได้สวมใส่เสื้อผ้าใหม่ๆ สวยๆ หลากสีเช่นนั้นเลย ดังนั้นพิธีกรรมจึงเป็นการให้โอกาสแก่เขาที่จะได้เปลี่ยนบุคลิกบ้าง เขาอาจกลายเป็นคนใหม่ ผู้ที่นุ่งเสื้อผ้ามีเสน่ห์ก็จะมี

ดูสวยขึ้น และมีเวลาแต่งตัวให้สวยและแสดงความสวยออกมาด้วย และอาจกลายเป็นนางสาวไทยหรือตัวแทนของประเทศก็ได้ เพราะชาวพวนอำเภอบ้านหมี่ เคยชนะการประกวดนางงามในเวทีต่างๆ หลายแห่ง จนเป็นที่เรียกกันติดปากว่า สาวงามบ้านหมี่ ชาวบ้านบางส่วนได้กลับมายังภูมิลำเนา การมาเยี่ยมเยียนครอบครัว เพื่อนเก่าๆ ก็จะพบเพื่อนใหม่ๆ มากขึ้น ฝ่ายคนหนุ่มก็จะมีเพื่อนสาวใหม่และเกี่ยวพาราสักกัน อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปเป็นบรรยากาศที่เหมาะสม ไม่มีการดื่มเหล้า หรือฟ้อนรำ ซึ่งโดยปกติจะพบเห็นในการดำเนินชีวิตตามพิธีชาวบ้าน

เนื่องจากพิธีกรรมส่วนใหญ่จะนิมนต์พระมาจากวัดต่างๆ ทั้งใกล้และไกล ขณะเดียวกันพระสงฆ์เหล่านั้นก็มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและได้พูดคุยกัน ในเวลาเดียวกันนี้ ชาวบ้านก็ได้มีโอกาสทำบุญเลี้ยงพระไปด้วย คือถวายอาหารเพลแก่พระสงฆ์ ส่วนในช่วงบ่ายปกติจะมีพิธีอุปสมบทสามเณรที่มีอายุครบ 20 ปี หรือบวชนาค ผู้ที่อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ต่อมาก็จะจัดให้มีการแห่เป็นขบวน ฉะนั้นช่วงเวลานี้ผู้หญิงทุกคนก็จะอวดโฉมและเครื่องแต่งกายกัน พระสงฆ์แต่งกายในชุดผ้าจีวรสดใสดำเนินนำขบวนแห่ไป ภาพขบวนแห่ดูสวยงามตระการตา ภาพขบวนแห่ที่ดูโดดเด่นที่สุดคือ ขบวนช้างขาวของพระเวสสันดร ซึ่งชาวบ้านจะใช้เวลา 2-3 วัน ในการทำช้างตัวใหญ่จากไม้ไผ่และผ้าขาว มีเครื่องตกแต่งอื่นๆ อีกมาก แม้รายละเอียดชั้นสุดท้ายก็ยังใช้แต่งลูกขนาดใหญ่ห้อยไว้ระหว่างขาหลังของช้างเพื่อแสดงถึงอวัยวะเพศ ช้างจะถูกลากไปพร้อมกับเกวียนขบวนได้เคลื่อนไปยังสถานที่สะอาดเล็กๆ แห่งหนึ่ง ที่ตรงนั้นทุกคนก็นั่งลง ส่วนพระสงฆ์สวดคาถาพระเวสสันดรเสร็จแล้วก็จะแห่ขบวนกลับมายังวัดอีก

โดยปกติในตอนเย็น นอกจากกิจกรรมมวนบุหรี่และเตรียมทานหมากพลูแล้วยังอาจจะมีภาพยนตร์กลางแปลง ลิเก วงดนตรี หรือหมอลำ มาให้ดูกันที่วัดด้วยตามที่ได้จัดจะจัดหามาให้ได้ชมกัน วันรุ่งขึ้นก็จะไปฟังพระเทศน์เรื่องพระเวสสันดร ซึ่งเป็นเรื่องอดีตชาติของพระพุทธเจ้า บริเวณวัดก็จะประดับประดาด้วยผ้าภาพประวัติของพระเวสสันดร ชาวบ้านต่างพอใจกับการเล่าเรื่องนี้ และจะเทศน์เรียงกันไปตลอดทั้งวัน การเทศน์เวสสันดรทำให้พระภิกษุได้มีโอกาสอวดความเก่งกล้าสามารถ เนื่องจากได้เทศน์ปิดครั้ง ถือกันเป็นธรรมเนียมที่ต้องนิมนต์พระสงฆ์จำนวน 50 รูป หรือมากกว่ามาร่วมในพิธีนี้ เพราะการเทศน์เป็นภาระที่หนักมาก พระสงฆ์จากที่ใกล้และไกลที่มีชื่อเสียงทางการเทศน์ หรือแหล่งที่เชี่ยวชาญ ก็จะได้รับนิมนต์มาร่วมพิธีกรรมเป็นพิเศษด้วย บางครั้งชาวบ้านจะให้ร้องชมเชยพระสงฆ์รูปที่สามารเทศน์เสียงสูงหรือเอื้อนเสียงยาวเป็นเวลานาน ชาวบ้านก็จะลุกขึ้นนำเงินไปติดก้นท์เทศน์เพิ่มให้พระรูปที่กำลังเทศน์อยู่นั้น

การแต่งกายด้วยชุดใหม่ที่สุดที่ตนเองมี ให้ดูสง่าสวยงามสำหรับอวดผู้คนในงานนั้น การกระทำเช่นนี้มีคุณค่าและมีความจำเป็นทั้งนี้เพื่อสนองความต้องการตามธรรมชาติ ซึ่งเขาจะไม่ค่อยมีโอกาสในช่วงเวลาส่วนใหญ่ของปี นอกจากนี้พิธีกรรมยังให้โอกาสชาวบ้านได้แสดงความหึกแหลมทางศิลปะ สำหรับการประดิษฐ์สิ่งของที่เข้าร่วมในพิธี ส่วนพระสงฆ์ก็มีโอกาสแสดงความเก่งกาจสามารถทางการสวดการเทศน์เช่นกัน ชาวบ้านก็จะมีโอกาสได้พบปะเพื่อนๆ หากมีงานบุญที่บ้านอื่น แต่ต่างงานบุญนั้นจัดขึ้นในหมู่บ้านของพวกเขาเอง พวกเขาจะได้มีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดและข่าวสารแก่กัน

ดังนั้นพิธีกรรมต่างๆ ของชาวไทยพวน จะปรากฏให้พบว่าเป็นการกระทำที่เหล่านี้ไม่ได้มีโอกาสที่จะได้แสดงออกในเวลาอื่นๆ ขนบธรรมเนียมทางสังคมก็ยังเปิดช่องไว้ให้แสดงออก และมีแบบแผนตามพิธีกรรมอยู่ด้วย

พิธีกรรมไทยพวน ยังคงรักษาความมั่นคงทางจิตวิทยา และความปลอดภัยของชาวบ้านในฐานะที่เป็นหน้าที่อันหนึ่ง พิธีกรรมต่างๆ ได้ปฏิบัติให้สัมพันธ์กับวิญญาณ ผีศาจในหมู่บ้านจึงจะบรรลุผลการทำงานตามหน้าที่ที่คล้ายๆ กันได้ ดังนั้นชาวบ้านที่กลัวผี ก็อาจประกอบพิธีเพื่อขับไล่ผีเช่นนั้นให้ออกจากหมู่บ้าน และประกันความปลอดภัยให้แก่บ้านแต่ละหลังด้วย

การทำพิธีขับไล่ผี หมอผี จะนำก้อนหินจากถนน มาเป่าเสก พอดกกลางคืน ชาวบ้านก็จะเดินผ่านหมู่บ้าน และใช้ไม้กระบอกทุบตีต้นไม้และบ้านเพื่อขับไล่ผีให้หนีไป แล้วหว่านก้อนหินที่เสกไปที่ระเบียงบ้านของชาวบ้าน เพื่อให้มันใจได้ว่าผีจะไม่กลับมายังบ้านอีกแน่นอนพิธีกรรมนี้ช่วยได้ในระดับหนึ่ง เพื่อขจัดความหวาดกลัวของชาวบ้าน ในทำนองเดียวกันคำพูดอันสูงส่งของหมอผีจะทำให้ชาวบ้านมีความรู้สึกปลอดภัย (ในแง่จิตวิทยา) การที่ฝนไม่ตก การมีคนตายบ่อยๆ ในหมู่บ้าน การเจ็บป่วย หรือสิ่งต่างๆ ทำนองเดียวกันนี้ก็ปรากฏแก่หมอผีบ่อยๆ โดยมีมูลเหตุมาจากการผิดศีลธรรมทางเพศของหนุ่มสาวชาวบ้านบางคน หรือผีชั่วได้เข้าสิงร่างกายของชาวบ้าน การค้นหาสาเหตุความทุกข์ยากของชาวบ้านเป็นการปลอบใจชาวบ้านไปด้วย ความกลัวสิ่งที่ไม่รู้จักได้เหือดหายไปในระดับหนึ่ง พิธีกรรมของชาวบ้านได้รวมเอาหมอผีเข้าไปด้วย ซึ่งจะประจบความลำเอียงได้มากกว่าการกระทำด้วยวิธีปลอบใจ และก็ทำให้มีความปลอดภัยทางจิตวิทยาอีกด้วย ขณะเดียวกันจะช่วยควบคุมพฤติกรรมของผู้ที่ฝันสังคม เพราะผู้ที่ขัดขวางผีด้วยการประพฤติไม่เหมาะสมจะชอกช้ำโทษทันที และพยายามแก้ไขความประพฤติของตน พวกนี้ไม่ประสงค์แบกภาระรับผิดชอบอันหนักอึ้งต่อไป ซึ่งเป็นสาเหตุนำมาสู่ความโชคร้าย ในแง่วิชาการแล้ว คนเราเมื่อได้ระบายความรู้สึกออกไปแล้ว ก็พร้อมที่จะทำงานได้ คือทำ

ตามบางคนต้องการระบายอารมณ์ที่อดกลั้นมาแรมปี แต่คนอื่นๆไม่ต้องการเช่นนั้น อย่างไรก็ตามก็ยังมีคนประสงค์ จะปลดปล่อยความขี้อายและความรู้สึกก้าวร้าวของตนโดยที่ไม่มีความคิด

ความอันตรายก็ยังคงแฝงมาในการปฏิบัติพิธีกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุญบั้งไฟนี้ยอมรับว่ามีอยู่แน่นอน การจัดจะต้องขอรับคำปรึกษาถึงวันที่จะจัดงาน และขออนุญาตจัดงานจากนายอำเภอก่อน โดยปกติเมื่อชาวบ้านร้องขอไป เจ้าหน้าที่ก็จะมาปฏิบัติหน้าที่ในหมู่บ้าน ในระหว่างมีงาน ในทำนองเดียวกันพระสงฆ์เองก็จะเข้าประจำหน้าที่ในบริเวณวัด แม้ท่านจะนั่งเจียบสงบ ท่านก็คงเป็นเครื่องเตือนใจถึงความประพฤติก่อให้เกิดความเหมาะสมในแต่ละวันตามแบบฉบับของการนั่งเจียบของท่าน ส่วนเจ้าหน้าที่ตำรวจเอาตัวในกรณีที่น่ารำคาญมากกว่าและพระสงฆ์ก็รับประกันว่าจะไม่มีเหตุการณ์น่ารำคาญในพิธีกรรมนั้น คำเตือนข้างบนนั้นได้นำมาใช้ ไม่เพียงแต่ในกรณีจะต้องจุดบั้งไฟไปบูชาพญาแทนผู้ให้ฝนเท่านั้น แต่เพราะการกระทำของชาวบ้านที่ระงับไม่อยู่ก็อาจจะควบคุมไม่ได้ และบางคนก็อาจจะได้รับอันตรายบาดเจ็บโดยไม่จำเป็น ซึ่งก็ได้ปรากฏว่ามีชาวบ้านได้รับอันตรายระหว่างการจุดบั้งไฟอยู่เสมอ เพราะตัวบั้งไฟที่ไม่สมบูรณ์จากช่างที่ไม่ชำนาญ ประกอบกับพื้นที่โล่งปลอดภัยหาได้ยาก พิธีนี้จึงได้ถูกยกเลิกไปเพราะผู้เกี่ยวข้องไม่ต้องการรับผิดชอบหากเกิดข้อผิดพลาดขึ้น

พิธีกรรมของชาวไทยพวนไม่ได้มีขึ้นพร้อมๆกัน บางพิธีกรรม เช่น พิธีบุญมหาชาติ (พระเวส) เกือบตรงกันข้ามกับงานพิธีบุญบั้งไฟ ตามปกติพิธีนี้มีขึ้นในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ และได้นำมาปฏิบัติเพื่อสร้างความถูกต้องตามแบบความประพฤติก่อนไว้ เพื่อเป็นอนุสรณ์ถึงพระมหาชาติของพระพุทธเจ้าเมื่อครั้งที่พระองค์ยังเสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดร ซึ่งเป็นพระโพธิสัตว์ เป็นชาติสุดท้ายก่อนมาเป็นพระพุทธเจ้า

เกี่ยวเนื่องกับพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตก็อาจจะน่าสนใจในที่นี้ พิธีแต่งงานมี 2 พิธีด้วยกัน กล่าวคือ พิธีสงฆ์จะกระทำกัน 2 วัน ซึ่งเหมือนกับพิธีสงฆ์ส่วนมากนั่นเอง โดยในตอนเย็นของวันแรกพระสงฆ์จะมาเจริญพระพุทธมนต์ และในตอนเช้าของวันรุ่งขึ้นก็จะประกอบพิธีกรรมพร้อมกับสวดชัยมงคล และพรมน้ำพระพุทธมนต์ที่ศีรษะของคู่บ่าวสาว คู่บ่าวสาวก็จะถวายอาหารและจตุปัจจัยไทยทานอื่นๆด้วย หลังจากพระสงฆ์กลับไปวัด การสวดชัยมงคลที่หอพระหรรณพและญาติผู้ใหญ่ร่วมกันผูกแขนก็ดำเนินต่อไป โดยปกติหอพระหรรณพจะเป็นชาวบ้านที่มีอายุมากและเรียนรู้พิธีทางพราหมณ์มา ที่จริงเราเป็นชาวพุทธผู้มีความเชื่อลึกลับมากคนหนึ่ง ในชุมชนนั้นนั่นเอง มีพิธีเรียกขวัญหรือแก่่นชีวิตให้กลับมาอยู่ในร่างกายอันเป็นเรือน เพื่อว่าจะได้มีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขสงบสุขและแข็งแรงต่อไป

แต่โลกแห่งจิตวิญญาณก็ไม่ควรลืม ก่อนจะมีการแต่งงาน เมื่อญาติผู้ใหญ่ได้ตกลงกันในตอนแรกแล้ว ต้องบอกผีประจำกลุ่มครอบครัว ซึ่งโดยปกติประกอบด้วย 5 ครอบครัวที่มีความใกล้ชิดกันให้ทราบแผนงานต่างๆด้วย ผีนี้ไม่เกี่ยวกับญาติที่ตายแล้ว แต่ได้รับเชิญจากกลุ่มครอบครัวเพื่อให้ทำหน้าที่ผีปูตาด้วย คนแก่จะทำหน้าที่เป็นคนกลางพร้อมกับผีปูตาประจำครอบครัวนั้น ของเซ่นก็ต้องเตรียมไว้เพื่อเซ่นผีนี้หลังจากแต่งงานแล้ว การผัดผีก็เป็นสาเหตุที่จะนำเคราะห์หรือยามาให้แก่กลุ่มครอบครัวนั้นได้ ตัวอย่างการผัดผี ก็เช่น ผู้ชายกับผู้หญิงไปนอนร่วมกันเมื่อยังไม่ได้ตกลงแต่งงานและจ่ายค่าสินสอดเจ้าสาว ไม่ได้ปรึกษาผีและผู้ใหญ่ในครอบครัวก่อน เป็นต้น ค่าสินสอดหรือค่าน้ำนมแม่ไม่ได้มีความหมายเพียงค่าตอบแทนการเลี้ยงดูลูกสาวเท่านั้น แต่ยังมี ความหมายในฐานะเป็นธรรมเนียมในการทำทุกอย่างที่เห็นว่าจะเหมาะสม ดังนั้นจึงไม่ควรผัดผีปูตา ค่าสินสอดก็ต้องจ่ายด้วย การแต่งงานตามประเพณีพิธีกรรมแม้จะยังไม่จัดขึ้นก็ตาม ก็ไม่น่าจะให้ผีมีข้อตำหนิใดๆ หากจ่ายค่าสินสอดแล้ว และได้รับคำแนะนำจากผีปูตาในการตัดสินใจแล้ว การกระทำข้างต้นนั้น จะก่อให้เกิดมีการแต่งงานตราบเท่าที่โลกวิญญาณยังเกี่ยวเนื่องกันอยู่

พิธีขึ้นบ้านใหม่ก็เหมือนพิธีกรรมอื่นๆ ในครอบครัว มีองค์ประกอบทางพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์ และลัทธิเช่นผีเช่นเดียวกับพิธีอื่นๆ คือพิธีเหล่านี้ทำหน้าที่ได้มากกว่าหน้าที่ให้พรแก่บ้านเท่านั้น การเจริญพระพุทธมนต์ในตอนบ่ายๆและการจัดถวายอาหารแต่เช้าตรู่ พระสงฆ์ก็จะเจริญพระพุทธมนต์ในเวลานั้นอีก และมีการชิงด้ายสายสิญจน์รอบบ้าน ด้ายนี้เป็นสัญลักษณ์บอกถึงว่าเป็นบริเวณคุ้มครองป้องกันของพระพุทธเจ้า พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าและพรที่พระสงฆ์สวดจะแผ่ไปในบริเวณนี้ ขณะเดียวกันชาวบ้านก็รู้ว่าผีไม่กล้าข้ามเข้ามาในบริเวณดังกล่าว ขณะเดียวกันได้มีการเรียกขวัญกลับมาโดยพ่อพราหมณ์และมัดด้ายพร้อมกับกล่าวอวยพรตามประเพณีพิธีกรรม เพื่อความมั่นคงมั่งคั่งของเจ้าของและครอบครัวในบ้านหลังใหม่ และเทพารักษ์ก็ไม่ควรลืมเจ้าของบ้านก็จะไหว้ขอพรให้บ้านมีความมั่นคง มีความสุข ความเจริญรุ่งเรืองแก่ผู้อาศัย และไหว้ที่หัวบันไดบ้านด้วยดอกไม้ด้วย การกระทำนี้ก็เพื่อเรียกขานเทพารักษ์ผู้คุ้มครองเข้ามา และขับไล่ผีผู้ประสงค์ร้ายออกไป

ในอดีตทุกคนที่มาช่วยสร้างบ้าน เพื่อนๆ และญาติทั้งหลายที่ได้รับเชิญมาในงานจะได้กินเลี้ยงอันเอิกเกริก มีการกิน ต้ม และหยอกล้อคล้ายอาหารมณ และพูดคุยกันเล่นในระหว่างสร้างบ้าน โดยปกติใช้เวลาไม่เกิน 2-3 วัน อาหารและเครื่องต้มจะจัดหามาเลี้ยงคนที่มา

ช่วยเหลือ การสร้างบ้านเป็นงานที่ร่วมมือกันโดยไม่มีค่าจ้าง ต่อไปเมื่อเพื่อนจะสร้างบ้าน เขาก็จะไปช่วยเขาเป็นการตอบแทน

พิธีกรรมไทยพวน เป็นพิธีกรรมที่ยังทำหน้าที่เป็นสื่อกลางแสดงความรู้สึก ความปรารถนา และความต้องการในสิ่งที่เป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน ที่มีโครงสร้างเป็นแบบแผนอย่างเป็นทางการ และมีแหล่งอ้างอิงได้ พิธีกรรมที่ชุมชนยอมรับยังให้โอกาสแก่ชาวบ้านที่จะแสดงออกหลายทาง โดยทั่วไปบุคคลเหล่านั้นจะไม่มีเวลา ไม่มีเงิน หรือไม่มีโอกาส พิธีกรรมบางอย่างให้โอกาสแต่งตัวและอวดความสวยงามได้ บางอย่างให้โอกาสเดินทางท่องเที่ยวไปเยี่ยมญาติ และบางอย่างให้โอกาสคลายความรู้สึกทางเพศที่เก็บกดไว้ และความโกรธเกลียดที่อดกลั้นไว้ ส่วนใหญ่พิธีกรรมจะให้โอกาสร้องรำ ต้มเหล้า เกี่ยวพาราสาส์กัน ผ่อนคลายอารมณ์ และรื่นเริงได้ โดยเฉพาะพิธีกรรมที่เกี่ยวกับทางวัด จะให้โอกาสแก่ชาวบ้านได้มีช่องทางหาความรู้ทางศิลปะในการประดิษฐ์ ตกแต่งประดับประดาสิ่งของในพิธีกรรมด้วย

อาหารบางชนิดที่ได้ถูกนำมาใช้ในงานพิธีกรรมบางพิธีเช่น ขนมจีนที่ทำได้กินในโอกาสที่มีเทศกาลเฉพาะเท่านั้น ขนมจีนจะใช้เวลานาน ดังนั้นแม้ส่วนผสมจะหาได้ง่ายและคงมีรสชาติอร่อยก็จริง ชาวบ้านจะไม่เสียเวลาจัดทำให้ยุ่งยาก เว้นเสียแต่ในวันพิธี ยิ่งกว่านั้นวิธีการทำขนมจีนยังต้องอาศัยความร่วมมือกัน ให้คนหลายคนมีโอกาสร่วมมือกันทำบุญ เช่น เกี่ยวกับการเกี่ยวพาราสาส์ การพูดตลกในเวลารื่นเริงว่า ขนมจีนเหมือนด้ายสายด้ายดัดดีลลิตีใช้ในพิธีสู่ขวัญตามธรรมเนียมพราหมณ์ ชาวบ้านอ้างเหตุผลที่จะใช้อาหารนี้สำหรับพิธีทำบุญ และพิธีที่เกี่ยวข้องกับรูปร่างของขนมจีน ซึ่งเป็นแป้งข้าวที่บดผ่านฉกพิเศษที่มีรูเล็กๆ ที่กัน เพื่อรีดเอาเส้นขนมจีนในขั้นตอนการเตรียมขั้นสุดท้าย ขนมจีนก็จะไหลออกมาเป็นเส้นยาวๆ เมื่อขนมจีนถูกรีดรีดออกมาและตกลงไปในหม้อน้ำร้อน เส้นยาวนี้ดูเหมือนกับจะทำหน้าที่เป็นสื่อนำสัญลักษณ์แห่งความดีให้เกิดแก่ผู้ทำขนมจีน แล้วไหลไปยังผู้ที่ล่องลับไปแล้ว แม้ว่าในรูปแบบ ขนมจีนจะไม่ได้สร้างขึ้นมาโดยเฉพาะก็ตาม ชาวบ้านก็จะใช้แบบ อื่นๆ ไปด้วย ขนมจีนยังมีความจำเป็นอย่างพิเศษในฐานะเป็นงานข้าวงานหนึ่งสำหรับพิธีกรรม เพื่อผู้ตายจะได้ให้ความจริงแก่ทฤษฎีที่กล่าวมาแล้ว ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตามอาหารที่ทำเฉพาะนี้ได้กลายเป็นหลักฐานสำคัญสำหรับพิธีกรรมทำบุญ และใช้รับประทานเพียงในเวลานั้นเท่านั้น

อาหารสำหรับพิธีกรรมอื่นๆ เช่น ไก่ เป็ด และไข่ แม้ไก่เป็ดจะมีเลี้ยงไว้ในหมู่บ้าน และมีมากมายก็ตาม ทำให้มองว่ามันเป็นสินค้าสำหรับขาย และชาวบ้านก็ไม่อยากกิน

เพราะจะเสียรายได้ เว้นแต่ในกรณีเฉพาะเท่านั้น ไข่ไก่ก็เช่นเดียวกัน เมื่อคราวไม่มีเงินชาวบ้านก็
ไม่คิดที่จะซื้อเปิดหรือไข่ไก่ เว้นแต่ว่าจะเป็นโอกาสพิเศษในงานพิธีกรรมเท่านั้น

ยิ่งไปกว่านั้น ที่ชาวบ้านไม่ยอมฆ่าไก่ เปิด เพราะศีลธรรมทางพุทธศาสนาห้าม
ฆ่าสัตว์ทุกชนิด แต่มันก็เป็นได้ที่จะขายสินค้าดังกล่าวนั้น เขาก็ไม่ได้เป็นตัวแทนฆ่าสัตว์โดยตรง
ในทำนองเดียวกันเราจะหลีกเลี่ยงการฆ่าสิ่งมีชีวิตโดยตลอดไม่ได้ ดังนั้นเปิดไก่จึงถูกฆ่าแต่ไม่บ่อย
ครั้งนัก ทำอย่างเจียมๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในการรับประทานอาหารเช่นว่านั้นในเวลามีพิธีกรรม

4. กลอนในพิธีกรรม

ชาวไทยพวนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความสามารถในการแต่งกาศกลอน ชาว
ไทยพวนสามารถแต่งกาศกลอนบรรยายถึงสิ่งต่างๆในชีวิต เพื่อเป็นการบอกเล่าสู่ลูกหลาน หรือ
เพื่อนำไปประกอบในกิจกรรมอื่นๆ ซึ่งกาศกลอนที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม ถูกแต่งขึ้นมาเพื่อให้เกิด
ความสนุกสนาน ดึงดูดใจผู้อื่นให้เข้าร่วมพิธี และเป็นสื่อกลางในการขอความร่วมมือ เป็นการ
สะท้อนสังคมคตินิยมของชาวไทยพวน กาศกลอนหลายอย่างเป็นวรรณกรรมที่สอดแทรกอยู่
ในพิธีกรรมต่างๆ ของชาวไทยพวน ซึ่งการศึกษาถึงกาศกลอนของชาวไทยพวนครั้งนี้ ก็
เพื่อจะได้ทราบถึงความคิดและจิตใจของชาวไทยพวนต่อพิธีกรรมต่างๆที่ตนปฏิบัติว่าเป็นอย่าง
ไร โดยในแต่ละบทของกาศกลอนอาจจะสอดแทรกความรู้สึกนึกคิดไว้ การศึกษาจึงทำให้การ
ศึกษาถึงพิธีกรรมไทยพวนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กลอนในพิธีกรรมบุญบั้งไฟ

ประเพณีการทำบุญบั้งไฟนิยมกระทำกันในเดือนห้าหรือเดือนหกของทุกปี เป็น
พิธีการเช่นลรวงบูชาพญาแทน เพื่อปกป้องคุ้มครองอันตราย และช่วยดลบันดาลให้การทำนาในปี
นั้นได้ผลดียิ่งขึ้น ภายในงานอาจมีการประกวดบั้งไฟ แข่งขันการจุดบั้งไฟ และประกวดชบวน
ร้องกาศ ในบทกาศกล่าวถึงเรื่องเกี่ยวกับงานทำบุญบั้งไฟดังนี้

โอ โอ	ประเพณีฮาแห่บั้งไฟ
บั้งไฟใหญ่บั้งไฟผู้ไต่	มาตงสัยบั้งไฟบ้านกล้วย
บั้งมันยาวบั้งไฟลายแดง	มาแข่งแรงแข่งรายก็ได้
มีรายใหญ่รายน้อยสลับกัน	มาประชันขันแข่งวันนี้

คนขึ้นรีฟ่อนแอนนายนาย	สืบเป็นลายขาวงามจ่านผ่าน
ทางป้องกันสืบด้อยกาบปี	กินรีหงส์ทองออกแอน
หัวนาคมันแดนถึงบ้องที่สอง	สืบจำลองหงส์ทองไว้คู่
ที่คนอยู่สืบเป็นอุตาทราหมณ์	ใช้คนหามลือกคนแก่
ดูเอาหน่นที่น้องทั้งหลาย	เชิญตายายเหลียวมาดูหน่น
ขบวนแห่แต่งตัวงามดี	งามอีหลีช้อยบ่อเว้าเล่น
ทั้งฮูปก็โก้ทั้งเฮ้กงาม	ไมบ่อดามหลานก็จะบอก
บ่อให้คนหลอกตัวเล่นไวไว	นี่คือบ้องไฟของชาวบ้านกล้วย
ทั้งสาวก็โก้งามแท้จริงจริง	

เมื่อสืบย้ายออกเจ็งบั้งไฟ	ประเพณีใหญ่ของบ้านเมืองเฮา
ชาวบ้านกล้วยแฮดกันบ่อขาด	ชาวบ้านตลาดบ่อขาดจักคน
มีมาคนฮืดเก่าเล่าแก่	โบราณนั้นแน่เว้าไว้มีอก่อน
.....	.....

ผู้เป็นปู่เทียมกาพย์เทียมกลอน	ให้เทียมสอนผู้สาวล่าน้อย
ให้เรียบร้อยมีแบบมีแผน	สืได้คะแนนรางวัลนาเพิ่ม
พ่อนอยู่เดินในหน้าเวที	คณะโตดีกรรมการชี้ขาด
ให้ดูต้นชาติชาวเบ็งชาวบ้าน	เบ็งผู้สาวแก้มแดงอ่องตอง
รำบ่อคล้องให้เจ้าช้อยเฮินดู	นึกว่าช้อยหนูไปกายภาคหน้า
ส่วนผู้เข้ามาแข่งมารำ	ถ้าบ่อขำมันผัดมันพลาด
ถ้ามันผัดพลาดทั้งกาพย์ทั้งกลอน	ผู้พินสอนบ่อได้ไอ้อวด
มาประกวดตามกติกา	ได้เวลาขึ้นเวทีรำเชิง

กลอนในพิธีสารทพวน

ชาวไทยพวนบ้านกล้วยจะปฏิบัติพิธีนี้ในเดือนเก้า เรียกว่า สารทพวน ชาวบ้าน จะมาร่วมกันทำบุญและกวณกระยาสารทเพื่อนำไปถวายพระ และแจกเพื่อนบ้านอันเป็นการ แสดงออกให้เห็นถึงความมีน้ำใจไมตรีที่ดีต่อกัน

...

ในเดือนเก้าเป็นวันสารทพวน

ลาวไทยวนกวนกระยาสารท	พิรอดพิราดหาถั่วหางา
เอาข้าวมาโขกเป็นข้าวเม่า	แล้วสาวเจ้ามาคั่วข้าวตอก
ให้มันแตกออกขาวโพนขาวโพน	เอามาโยนใส่น้ำกะทิ
คือดอกมะลิที่ลอยในขัน	เอาของกวนกันคือกระยาสารท
เอาไปใส่บาตรเป็นอานิสงส์	

กลอนในพิธีทอดผ้าป่า

การทอดผ้าป่า ได้กระทำกันมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล เมื่อพระพุทธเจ้ายังมีได้ทรงอนุญาตให้ภิกษุรับผ้าจีวรจากชาวบ้าน ทรงอนุญาตให้ภิกษุรับเอาผ้าจีวรจากชาวบ้าน ทรงอนุญาตให้ออกแสวงหาผ้าบังสุกุล คือ ผ้าเปื้อนกันฝุ่น หรือ ผ้าที่เขาห่อซากศพทิ้งไว้ตามป่าช้า นำมาซักฟอกเป็นสังฆาฏิ จีวรและสบงนุ่มๆ ชาวบ้านที่นับถือพระทราบดังนั้น จึงนำผ้าที่สมควรแก่พระไปทิ้งทิ้งไว้ตามที่ต่างๆ จึงปรากฏเป็นประเพณีการทอดผ้าป่าสืบมา การทอดผ้าป่าไม่มีกำหนดเวลาว่าจะทำเมื่อใด จัดทำได้ทุกฤดูกาล แต่นิยมกระทำภายในเวลา 1 เดือน หลังออกพรรษา มีบทกวีกลอนชาวไทยพวนกล่าวไว้กรณีมีผ้ามาจากกรุงเทพมหานครมาทอดที่วัดกัณทลิวาราม (วัดบ้านกล้วย) บทหนึ่งดังนี้

คนมารวมร่วมกันหลายเขต	ในประเทศกรุงเทพเมืองหลวง
ปลัดกระทรวงประธานผ้าป่า	เห็นกล่าวว่สามสิบสามกอง
ให้เป็นของในหลวงพระเทพ	ส่วนพระเทพเห็นมีศรัทธา
ได้เอามาเป็นทุนก่อสร้าง	ในระหว่างชุดลอกสถาน

กลอนในพิธีวันสงกรานต์

ประเพณีในกลางเดือนห้า	เว้ากันว่าเรื่องบุญสงกรานต์
อดีตตำนานวันขึ้นปีใหม่	พวกเขาคนไทยอาบนํ้าดำหัว
ได้รวมตัวไปอาบนํ้าสงฆ์	จิตจำนงหัวใจเบิกบาน
สุขสำราญอาบนํ้าคนแก่	อาบให้พ่อแม่ขอศีลขอพร

กลอนในพิธีบุญมหาชาติ (บุญพระเวส)

โอดระโงทุกโงเป็นเค้า	เฮลสิเว้าเรื่องพระเวสสันดร
พระภูธรให้ทานช้างม้า	ใจแกลั่วกล้าทานลูกทานเมีย
สละเสียมัทรีนางแก้ว	ทานให้แล้วตาอินตาพราหมณ์
สองนางงามบุตราแก้วกึ่ง	ฮักยกอดยิ่งกัณหาชาติ
พระมุนีให้ทานบ่อไว้	พราหมณ์ที่ฮ้ายชื่อชูระโก
ใจโลโพขสองอ่อนน้อย	ไปเป็นช้อยอมิตตา
ภรรยาของตาพราหมณ์เฒ่า	พระยกอดเจ้าขอให้บ่อขึ้น
ชูระโกให้สองอ่อนน้อย	หน้าแรมช้อยควรฮักควรพง
พราหมณ์ใจแข็งตีไปต่อหน้า	พราหมณ์ใจกล้าผูกคอกตีไป
นางสีไวกัณหาลูกแก้ว	ฮ้องแจ้งแจ้งขอโทษพราหมณ์
เจ้าสองงามหลุมมือพราหมณ์เฒ่า	ฮีบไปเฝ้าพระเวสบิดา
กรุดมาสองข้าลูกน้อย	พราหมณ์มันบ้อยมันด่ามันตี
มันบ่อมีกรุดาสักหยาด	หลังช้าน้อยเป็นบาดเลือดไหล
พระขุนไทยเอ็นดูลูกน้อย	ไปเป็นช้อยพราหมณ์เฒ่าให้ตาย
บ่อเสียดายชีวาสักหยาด	ยังอนาถนำแม่มัทรี
แม่มยังหนีชุดมันในป่า	ขอเห็นหน้าเสียดแล้วจึงไป
พระขุนไทยยกอดเคียดเคียดเคือง	อดจนเหลือองน้ำตาเป็นเลือด
ทุกขบ่อเหือดน้ำลูกทั้งสอง	พระยังปองให้ทานบ่อไว้
พระจึงได้ตรัสสองทะยาน	สร้างสมภารวิหารแสนยาก
แสนลำบากจึงได้นิพพาน	

กลอนในพิธีกรรมทั่วไป

โอดระนองสาวโอดระนอง	โอดระนองสาวโอดระนอง
อมทุกโธนะโมเป็นเค้า	ฮ้อลสิเว้าเรื่องประเพณี
ประเพณีพวกเฮาไทยพวน	ขอเชิญชวนให้ท่านสัมพันธ์
อดีตกาลที่ผ่านมา	เป็นเมืองโบราณชื่อศรีมโหสถ
รวมทั้งหมดเป็นเรื่องโดยย่อ	คุณแม่คุณพ่อพื้นเล่าให้ฟัง

โธละนอสาวโธละนอ	ต่อไปนี่ลือชอช้อนกล่าว
ถึงเรื่องราววันขึ้นปีใหม่	พวกเขาทั้งหลายร่วมทำบุญ
ได้เจอรุทพุทธศาสนา	ตามวันเวลาทำบุญใส่บาตร
บ่อเคยได้ขาดในเรื่องเวียนเทียน	ได้พากเพียรพุทธศาสนา
ร่วมกันมาเข้าวัดจำศีล	เป็นอาจิณทุกทุกปี
ประเพณีในกลางเดือนห้า	เว้ากันว่าเรื่องบุญสงกรานต์
อดีตตำนานวันขึ้นปีใหม่	พวกเขาคนไทยอาบน้ำดำหัว
ได้รวมตัวไปอาบน้ำสงฆ์	จิตจำนงหัวใจเบิกบาน
สุขสำราญอาบน้ำคนแก่	อาบให้พ่อแม่ศิลาขอพร
โธละนอสาวโธละนอ	โธละนอสาวโธละนอ
กลางเดือนหกมันเป็นงานใหญ่	งานบุญบั้งไฟของวัดบ้านกล้วย
เป็นงานใหญ่โตประจำหมู่บ้าน	เห็นได้จัดมีการขันแข่ง
ชิงตำแหน่งบั้งไฟสวยงาม	ยังติดตามในการจำอวด
เอามาประกวดในการรำเซิ้ง	เสียดเทิงเวียงให้ท่านได้ชม
โธละนอสาวโธละนอ	โธละนอสาวโธละนอ
ในเดือนแปดก่อนเข้าพรรษา	ชาวประชารวมกันเข้าบวช
ได้ผนวชครบหนึ่งพรรษา	ทดแทนคุณบิดามารดา
ที่เลี้ยงลูกมาเป็นค่าน้ำนม	ในเดือนเก้าเป็นวันสารทพวน
สาวไทยพวนกวนกระยาสารท	พิรอดพิราดหาถั่วหางา
เอาเข้ามาโขกเป็นข้าวเม่า	แล้วสาวเจ้ามาคั่วข้าวตอก
ให้มันแตกออกขาวโพนขาวโพน	เอามาโยนใส่น้ำกะทิ
คือดอกมะลิที่ลอยในขัน	เขาของกวนกันคือกระยาสารท
เอาไปใส่บาตรเป็นอานิสงส์	โธละนอโธละนอ
พวกเขาทำบุญใส่บาตร	บ่อได้ขาดตักบาตรเทโว
เดือนสิบสองร่วมลอยกระทง	มีความประสงค์หายทุกข์หายโศก
หายจากโรคภัยให้หายภัย	เสนียดจัญไรไหลลงคงคา
คือความเป็นมาพวกเขาไทยพวน	สาวไทยพวนเนื่อนวลคือแป้ง
ผมขี้แฉงบ่อได้โอ้อวด	เคยประกวดเป็นนางสาวไทย
โธละนอสาวโธละนอ	